

Solidair of Solitair

seo economisch onderzoek

Amsterdam, november 2013
In opdracht van de Pensioenfederatie

Solidair of solitair?

Resultaten van een onderzoek onder werkenden

Caroline Berden
Lucy Kok

seo economisch onderzoek

“De wetenschap dat het goed is”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport nr. 2013-73

ISBN 978-90-6733-728-1

Copyright © 2013 SEO Amsterdam. Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen en dergelijke, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Samenvatting

Van alle werkende Nederlanders is 73 procent voorstander van verplicht pensioensparen. Het draagvlak hiervoor is vooral groot onder werknemers (76 procent), maar zelfs van de zelfstandigen vindt 58 procent verplicht pensioensparen een goede zaak. Dit blijkt uit onderzoek van SEO Economisch Onderzoek in opdracht van de Pensioenfederatie.

Voorstanders van verplicht pensioensparen vinden de voordelen opwegen tegen de nadelen. Het meest genoemde voordeel is dat zij zich niet bezig hoeven te houden met hun pensioen. Het meest genoemde nadeel is dat de premie voor hun gevoel niet in overeenstemming is met de pensioenuitkering. 5 procent van de werkenden is tegen verplicht pensioensparen, maar zou wel voor verplicht pensioensparen zijn als de premie meer in overeenstemming is met hun pensioenuitkering. 14 procent van de werkenden wil onder geen beding verplicht worden tot pensioensparen. Zij willen zelf bepalen hoe ze sparen.

Degenen die onder geen beding verplicht willen worden tot pensioensparen zijn hoger opgeleid en financieel kundiger dan de groep die voor verplicht pensioensparen is. Maatschappelijk gezien zijn zij niet minder solidair dan degenen die wel verplicht willen sparen, afgemeten aan de mate waarin zij bijdragen aan goede doelen en vrijwilligerswerk doen.

Sommige groepen hebben meer profijt van verplicht pensioensparen dan andere. Vrouwen en hoogopgeleiden leven gemiddeld langer dan mannen en laagopgeleiden. Van de mannen vindt slechts 20 procent dat vrouwen een hogere premie moeten betalen dan mannen omdat zij langer leven. 71 procent van de mannen vindt het geen probleem dat zij meebetalen aan de pensioenen van vrouwen. Van de laagopgeleiden vindt 33 procent dat hoogopgeleiden meer premie moeten betalen, terwijl 53 procent het geen probleem vindt dat zij meebetalen aan de pensioenen van hoogopgeleiden.

Er is groot draagvlak voor het doorbetalen van de pensioenpremie van arbeidsongeschikten. Belangrijkste reden daarvoor is dat mensen denken dat ze zelf ook arbeidsongeschikt kunnen worden. Als de arbeidsongeschiktheid is te wijten aan ongezond gedrag slinkt het draagvlak. Vooral gezonde mensen denken dat dat hen niet overkomt. Van de zeer gezonde mensen wil 54 procent niet meebetalen aan de pensioenopbouw van degenen die door een ongezonde levensstijl arbeidsongeschikt worden.

Binnen pensioenfondsen betalen jongeren mee aan de pensioenen van ouderen. Jongeren, tot ongeveer 45 jaar, betalen meer premie dan actuariel nodig is, ouderen betalen minder dan actuariel nodig is. Jongeren betalen als het ware een deel van hun premie vooruit, zodat hun premie niet stijgt als zij ouder worden. Maar iemand die zelfstandige wordt op zijn 45ste krijgt de vooruit betaalde premie niet terug. Van de werkenden onder de 35 jaar heeft 52 procent geen bezwaar tegen deze herverdeling van jong naar oud. Zij denken dat anders de premie voor ouderen te hoog wordt.

Het onderzoek is gebaseerd op een enquête onder een representatieve steekproef van 1.047 werkende Nederlanders.

Inhoudsopgave

Samenvatting	i
1 Inleiding	1
1.1 Doel van het onderzoek.....	1
1.2 Onderzoeksaanpak.....	1
2 Wie is solidair met wie?	5
2.1 Mannen zijn solidair met vrouwen.....	5
2.2 Laagopgeleiden zijn solidair met hoogopgeleiden	6
2.3 Gezonden zijn solidair met arbeidsongeschikten.....	7
2.4 Jongeren zijn solidair met ouderen.....	9
2.5 Conclusie.....	11
3 Draagvlak voor verplicht pensioen	13
3.1 Mening over verplicht pensioen.....	13
3.2 Kenmerken van groepen.....	20
3.3 Conclusie.....	25
Literatuur	27
Bijlage A Enquête met antwoorden	29

1 Inleiding

Dit rapport bevat de resultaten van een enquête over solidariteit en pensioenen die SEO Economisch Onderzoek in opdracht van de Pensioenfederatie heeft uitgevoerd. De resultaten zijn op 7 november 2013 door SEO Economisch Onderzoek gepresenteerd tijdens het jaarcongres van de Pensioenfederatie.

1.1 Doel van het onderzoek

Onder andere door de financiële crisis en tegenvallende beleggingsresultaten staat de solidariteit tussen deelnemers binnen pensioenfondsen onder druk. De Pensioenfederatie wil daarom weten wat Nederlanders vinden van solidariteit en pensioenen. Daartoe heeft ze SEO Economisch Onderzoek gevraagd te onderzoeken of en in hoeverre Nederlanders nog bereid zijn bij te dragen aan een solidair pensioensysteem. Dit rapport geeft inzicht in de vraag of de Nederlander liever solitair of toch solidair is wat betreft zijn pensioen.

1.2 Onderzoeksaanpak

Het onderzoek bestond uit de volgende stappen:

1. Deskresearch
2. Opstellen van de vragenlijst
3. Data-analyse

Tijdens de deskresearch is onderzocht welke verschillende solidariteitsvraagstukken op het gebied van pensioenen er spelen. Daarbij is onder andere gebruik gemaakt van Aarssen & Kuipers (2006), Boeijen et al. (2006), Håri et al. (2006) en Bonenkamp & Westerhout (2009). Ook is nagegaan wat de resultaten waren van eerder uitgevoerde enquêtes met betrekking tot solidariteit en pensioenen, onder andere van de Nederlandse Bank (DNB (2010)). Deze enquête is ook gebruikt als inspiratie voor de vragenlijst voor dit onderzoek.

Naar aanleiding van de inzichten uit de deskresearch is een vragenlijst opgesteld. De vragenlijst is als volgt opgebouwd:

1. vragen over persoonlijke kenmerken;
2. vragen over herverdeling binnen pensioenregelingen;
3. vragen over verplichtstelling en voorkeur voor pensioenfonds;
4. vragen over financiële kundigheid en maatschappelijke uitingen van solidariteit, zoals het geven aan goede doelen.

Er is voor gekozen om de vragen over herverdeling binnen pensioenregelingen vooraf te laten gaan aan de vragen over verplichtstelling, omdat kennis over herverdeling binnen pensioenregelingen invloed kan hebben op de mening over verplichtstelling van pensioenregelingen. De vragen over herverdeling maken, voor zover relevant, onderscheid tussen kanssolidariteit en subsidiërende solidariteit. Bij kanssolidariteit gaat het om wederkerige solidariteit: mensen zijn bereid tot herverdeling omdat het risico ook hen kan treffen. In essentie

verzekert een pensioenverzekering tegen het langlevensrisico: degenen die kort leven betalen mee aan degenen die lang leven. Wanneer vooraf niet te voorspellen is wie kort en lang leven gaat het om kanssolidariteit. Subsidiërende solidariteit houdt in dat een bepaalde groep een te hoge premie betaalt in vergelijking met de verwachte ontvangsten (Van Oorschot 2000, Soede 2010).

Pensioenen zijn voor veel mensen moeilijke materie. Dit was een uitdaging bij het formuleren van de vragen: ingewikkelde materie in een korte, goed te begrijpen vraag samenvatten. Het is niet te vermijden dat daarbij nuances verloren gaan. De vragen zijn zo neutraal mogelijk geformuleerd, om niet te sturen in de antwoorden. Zo vermijden de vragen over herverdeling het begrip solidariteit, omdat dit tot sociaal wenselijke antwoorden kan leiden.

De vragenlijst is getest onder een aantal testrespondenten. Daarbij zijn er vragen uitgevallen of anders geformuleerd. Desondanks gaven de uiteindelijke respondenten aan het eind van de vragenlijst aan dat zij één vraag (vraag 15) onduidelijk vonden. De antwoorden op deze vraag zijn daarom niet gebruikt in de analyse.

De vragenlijst is vervolgens uitgezet onder het internetpanel van PanelClix. PanelClix heeft ervoor gezorgd dat respondenten representatief zijn voor de Nederlandse beroepsbevolking op de kenmerken leeftijd, geslacht en opleidingsniveau.¹ Er zijn ruim 1.000 enquêtes volledig ingevuld, waarbij PanelClix ervoor zorg heeft gedragen dat de enquête is ingevuld door minstens 100 zelfstandigen zonder personeel. Respondenten hebben tussen 16 en 27 oktober 2013 de vragenlijst ingevuld. De vragen en antwoorden van de respondenten zijn te vinden in bijlage A.

Vervolgens zijn de antwoorden in stap 3 geanalyseerd. De antwoorden van 1.047 respondenten zijn meegenomen in de analyse. Van hen is 47 procent vrouw (zie Tabel 1.1). Een kwart van de respondenten is laag opgeleid, 42 procent middelbaar en een derde is hoog opgeleid. Van de respondenten is 80 procent werknemer, 12 procent is alleen zelfstandige en 4 procent zowel zelfstandige als werknemer.

¹ Representatief op basis van recente CBS cijfers over leeftijd, geslacht en opleidingsniveau van de Nederlandse beroepsbevolking.

Tabel 1.1 Kenmerken van de respondenten

	Aantal respondenten	
Totaal aantal observaties	1.047	100%
Geslacht		
Vrouw	488	47%
Man	559	53%
Leeftijd		
15-24 jaar	112	11%
25-34 jaar	217	21%
35-44 jaar	235	22%
45-54 jaar	252	24%
55-65 jaar	231	22%
Hoogst afgeronde opleiding		
Laag	263	25%
Middelbaar	436	42%
Hoog	348	33%
Arbeidsstatus		
Alleen werknemer	881	84%
Alleen zelfstandige	125	12%
Werknemer en zelfstandige	41	4%

Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

De belangrijkste resultaten van het onderzoek zijn opgenomen in een powerpoint presentatie. Deze is op 7 november 2013 door SEO Economisch Onderzoek gepresenteerd tijdens het jaarcongres van de Pensioenfederatie. Onderliggende notitie licht de resultaten van de enquête toe.

2 Wie is solidair met wie?

Van de mannen vindt 20 procent dat vrouwen een hogere premie moeten betalen dan mannen omdat vrouwen langer leven. Een derde van de laagopgeleiden vindt dat hoogopgeleiden meer premie moeten betalen dan lageropgeleiden omdat hogeropgeleiden langer leven. Er is groot draagnak voor het doorbetalen van de pensioenpremie van arbeidsongeschikten, maar het draagnak halveert wanneer de arbeidsongeschiktheid is te wijten aan ongezond gedrag. Van de werkenden onder de 35 jaar heeft 52 procent er geen bezwaar tegen om mee te betalen aan de pensioenen van ouderen via de doorsneepremie.

Solidariteit binnen pensioenen komt voor in meerdere soorten en maten. Zo zorgt de doorsneepremie voor solidariteit tussen jongere en oudere werkenden. Er is echter ook solidariteit tussen generaties en solidariteit tussen groepen met een lage levensverwachting en groepen met een hoge levensverwachting. Door het verschil in levensverwachting vindt een herverdeling van middelen plaats van groepen met een lage levensverwachting naar groepen met een hoge levensverwachting. In de enquête is gekeken naar de volgende vormen van solidariteit in het huidige pensioenstelsel:

1. Solidariteit tussen mannen en vrouwen;
2. Solidariteit tussen laagopgeleiden en hoogopgeleiden;
3. Solidariteit tussen gezonde werkenden en arbeidsongeschikten;
4. Solidariteit tussen jongeren en ouderen.

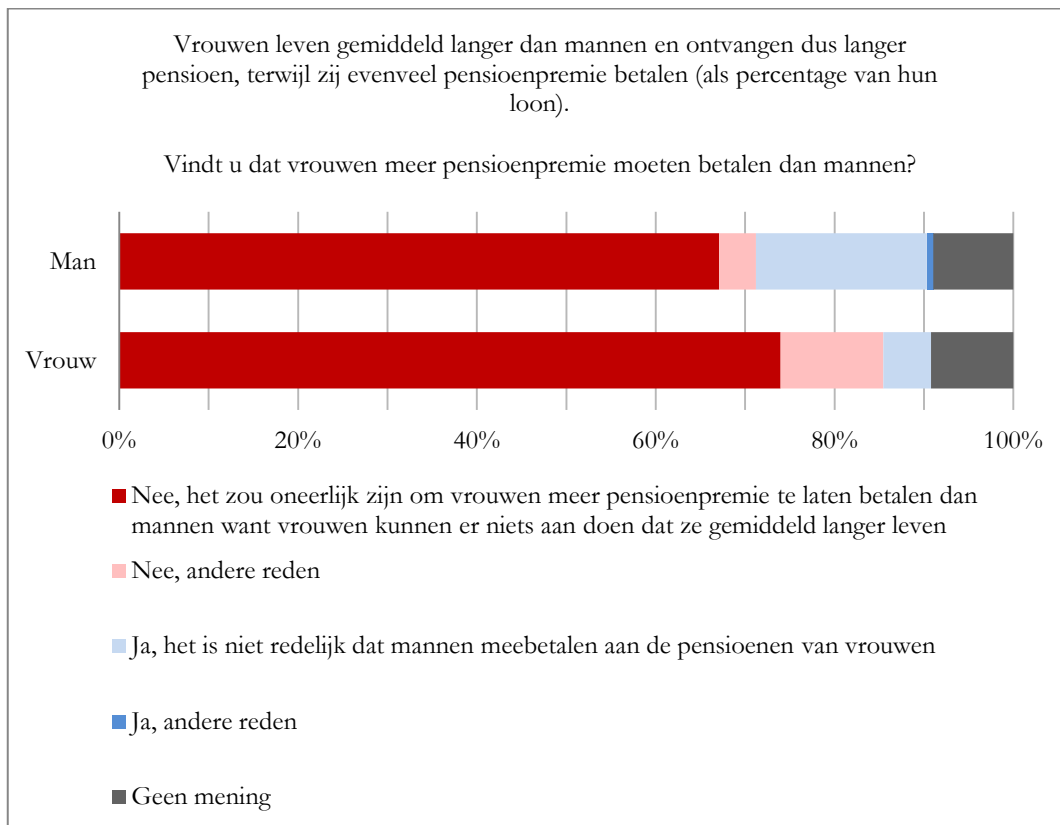
2.1 Mannen zijn solidair met vrouwen

Vrouwen leven gemiddeld drie jaar langer dan mannen en ontvangen dus langer ouderdomspensioen (www.cbs.nl).² Zij betalen als percentage van hun loon echter evenveel pensioenpremie als mannen.

Uit de enquête blijkt dat mannen solidair zijn met vrouwen. Op de vraag 'Vindt u dat vrouwen meer pensioenpremie moeten betalen dan mannen?' antwoordt 71 procent van de mannen 'Nee', 20 procent 'Ja' en 9 procent heeft geen mening (zie Figuur 2.1). Voorafgaand aan de vraag is vermeld dat vrouwen gemiddeld langer leven dan mannen en dus langer pensioen ontvangen, terwijl zij evenveel pensioenpremie betalen als percentage van hun loon. De meest genoemde reden dat vrouwen geen hogere premie zouden moeten betalen is dat ze er niets aan kunnen doen dat ze gemiddeld langer leven. Bij de andere redenen waarom vrouwen geen hogere premie moeten betalen wordt vaak genoemd dat vrouwen gemiddeld minder verdienen voor dezelfde functie als mannen.

² Volgens CBS Webmagazine 'Levensverwachting in 2012 vrijwel onveranderd' van 6 juni 2013 is de levensverwachting in 2012 bij geboorte van mannen 79,1 jaar en bij vrouwen 82,8 jaar. In 2012 is de resterende levensverwachting op 65-jarige leeftijd van mannen 17,95 jaar en van vrouwen 20,88 jaar (CBS Statline).

Figuur 2.1 7 op de 10 mannen vindt dat vrouwen geen hogere premie moeten betalen

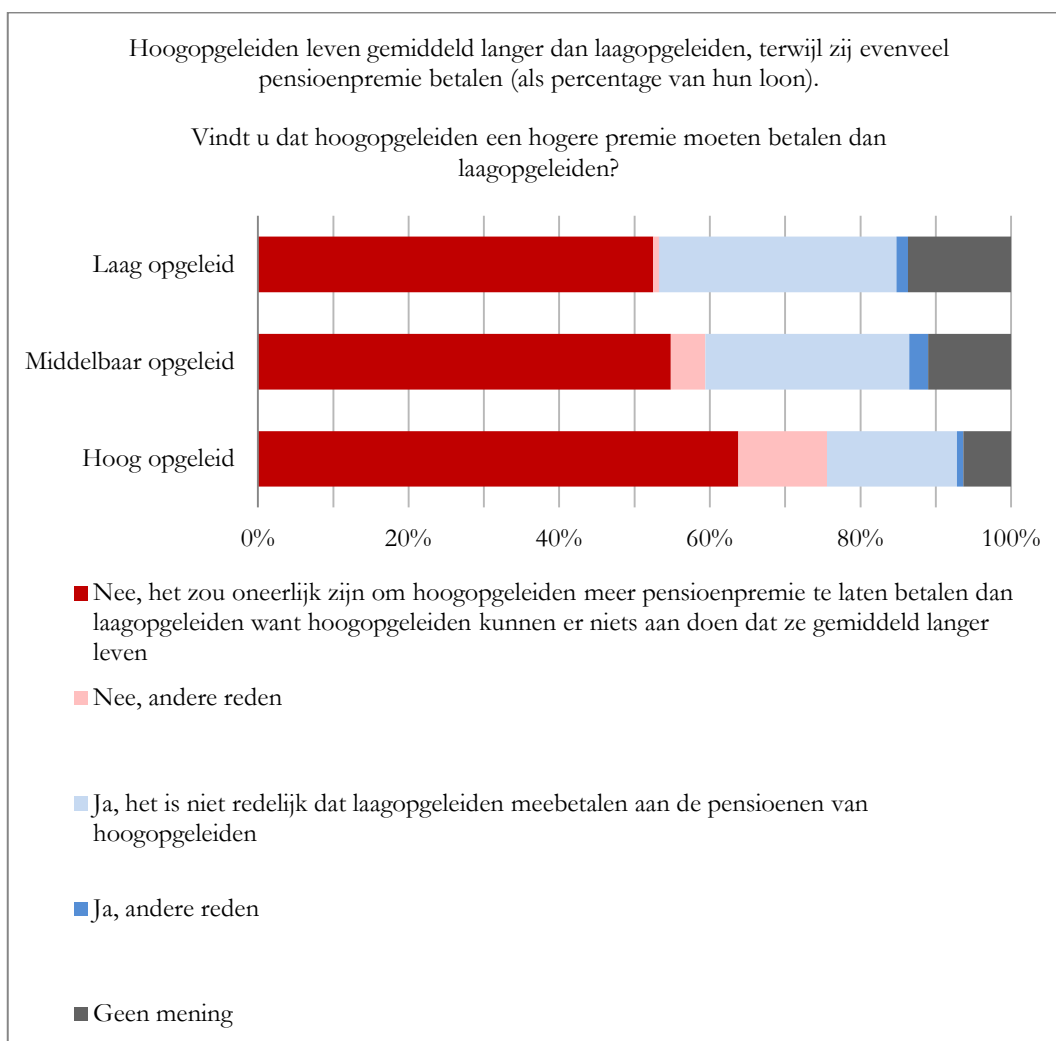
Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

2.2 Laagopgeleiden zijn solidair met hoogopgeleiden

Hoogopgeleiden leven gemiddeld langer dan laagopgeleiden, terwijl zij als percentage van hun loon evenveel pensioenpremie betalen. Een hoogopgeleide heeft op zijn 65^e twee tot drie jaar langer te leven dan een laagopgeleide volgens schattingen van Håri et al. (2006). Hierdoor profiteren hoogopgeleiden langer van het ouderdomspensioen.

Laagopgeleiden zijn solidair met hoogopgeleiden zo blijkt uit de enquête. Op de vraag 'Vindt u dat hoogopgeleiden meer pensioenpremie moeten betalen dan laagopgeleiden?' antwoordt 53 procent van de laagopgeleiden 'Nee', een derde 'Ja' en 14 procent heeft geen mening (zie Figuur 2.2). Voorafgaand aan de vraag is vermeld dat hoogopgeleiden gemiddeld langer leven dan laagopgeleiden, terwijl zij evenveel pensioenpremie betalen als percentage van hun loon (zie bijlage A vraag 11).

Figuur 2.2 1 op de 2 laagopgeleiden vindt dat hoogopgeleiden geen hogere premie moeten betalen

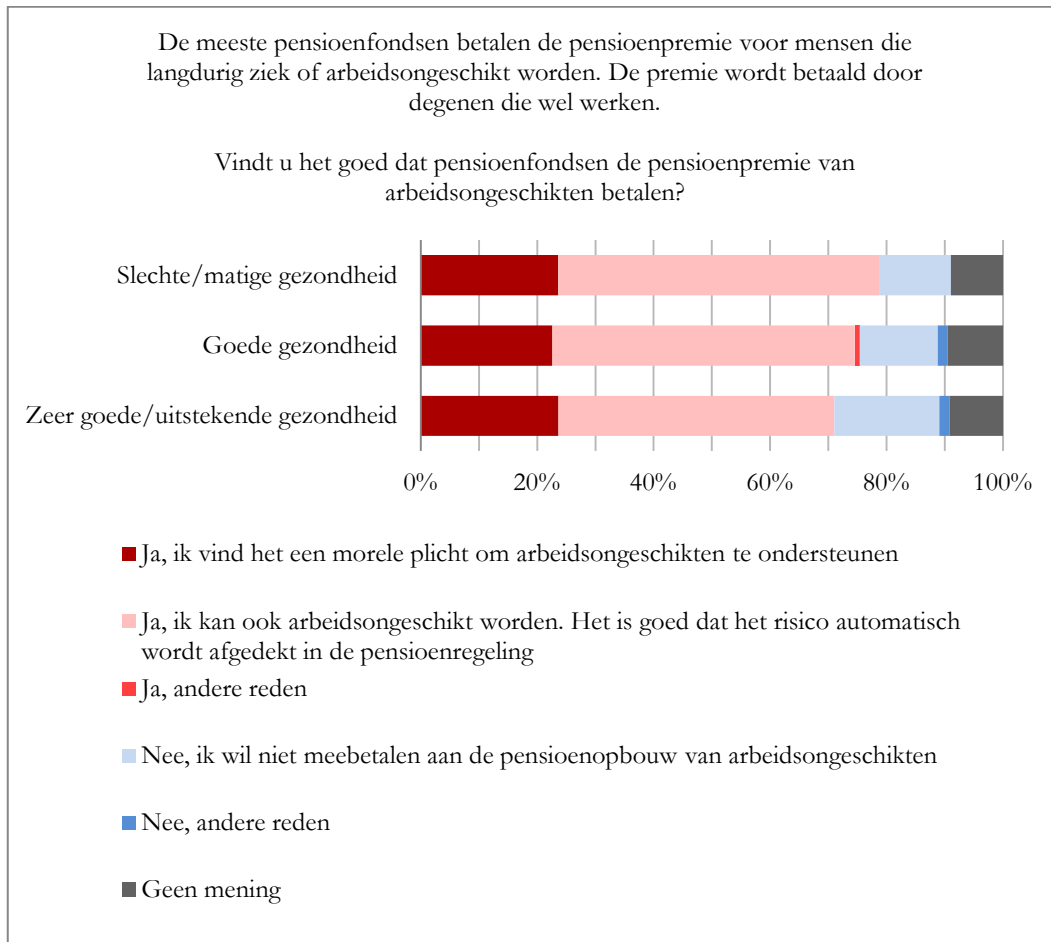
Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

2.3 Gezonden zijn solidair met arbeidsongeschikten

Er is breed draagvlak onder respondenten voor doorbetaling van pensioenpremie van arbeidsongeschikten. De resultaten zijn weergegeven naar gezondheidsstatus omdat gezonde respondenten mogelijk minder solidair zijn met arbeidsongeschikten dan minder gezonde respondenten. Van de respondenten heeft 12 procent een slechte of matige gezondheid (123 van de 1.047 respondenten), 61 procent een goede gezondheid (641 respondenten) en 27 procent een zeer goede of uitstekende gezondheid (283 respondenten). Op de vraag 'Vindt u het goed dat pensioenfondsen de pensioenpremie van arbeidsongeschikten betalen?' antwoordt 71 procent van de respondenten met een zeer goede of uitstekende gezondheid 'Ja', 20 procent van hen is het hier niet mee eens en 9 procent heeft geen mening (zie Figuur 2.3). Voorafgaand aan de vraag is vermeld dat de meeste pensioenfondsen de pensioenpremie betalen voor mensen die langdurig ziek of arbeidsongeschikt zijn en dat deze premie wordt betaald door degenen die wel werken (zie bijlage A vraag 12). 'Kan mij ook overkomen' is de meest genoemde reden voor goedkeuring van

doorbetaling van de premie door pensioenfondsen. Daarnaast vindt een kleiner deel van de respondenten dat het moreel verplicht is premie door te betalen voor arbeidsongeschikten.

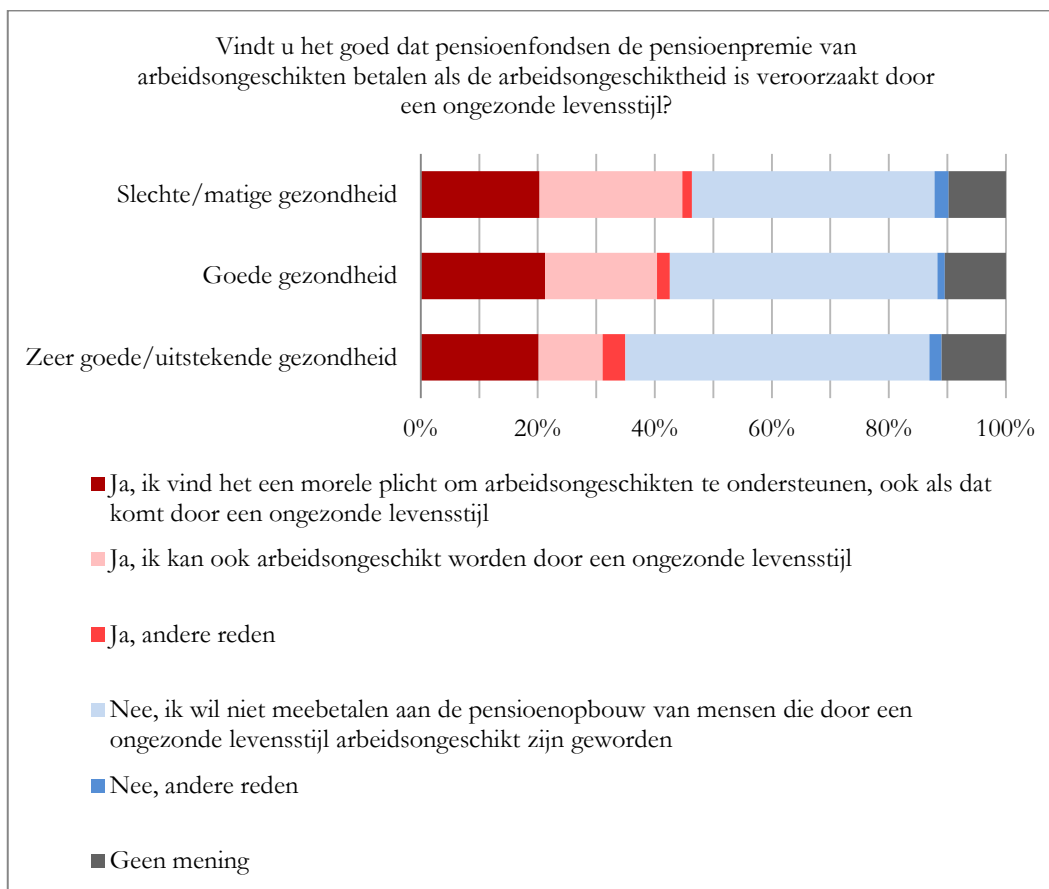
Figuur 2.3 7 op de 10 zeer gezonde werkenden eens met doorbetalen premie bij arbeidsongeschiktheid

Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

Het draagvlak voor doorbetaling van pensioenpremie neemt sterk terug wanneer de arbeidsongeschiktheid is veroorzaakt door een ongezonde levensstijl. In dat geval is nog maar 35 procent van de zeer gezonde respondenten bereid de pensioenpremie van arbeidsongeschikten te betalen (zie Figuur 2.4). Een meerderheid van de zeer gezonde respondenten (54 procent) is niet meer bereid de pensioenpremie van arbeidsongeschikten door te betalen. Dit komt vooral doordat veel minder respondenten aangeven 'Ja, ik kan ook arbeidsongeschikt worden door een ongezonde levensstijl' (vergelijk Figuur 2.4 en Figuur 2.3). Het aandeel zeer gezonde werkenden dat zich moreel verplicht voelt om arbeidsongeschikten te ondersteunen neemt nauwelijks af. Daarnaast zijn er ook respondenten die bij andere redenen aangeven het goed te vinden dat de premie wordt doorbetaald, omdat het moeilijk is om de oorzaak van de arbeidsongeschiktheid vast te stellen.

Figuur 2.4 7 op de 20 zeer gezonde werkenden eens met doorbetalen premie bij arbeidsongeschiktheid als gevolg van een ongezonde levensstijl

Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

Het is overigens de vraag of er in de praktijk sprake is van herverdeling richting mensen met een ongezonde levensstijl. Personen met een ongezonde levensstijl hebben een lagere levensverwachting, waardoor de herverdeling per saldo ook andersom kan zijn, van mensen met een ongezonde levensstijl richting mensen met een gezonde levensstijl.

2.4 Jongeren zijn solidair met ouderen

Een kenmerk van pensioenfondsen is dat jongeren meebetalen aan de pensioenen van ouderen. Jongeren en ouderen betalen dezelfde doorsnee pensioenpremie en hebben jaarlijks dezelfde pensioenopbouw (Aarssen & Kuiper, 2006). De actuariel faire premie voor een jaar pensioenopbouw is voor jongeren echter lager dan voor ouderen, omdat de inleg van jongeren nog over langere tijd tot aan hun pensioen kan renderen. Jongeren betalen dus meer premie dan actuariel nodig en ouderen minder dan nodig is. Het omslagpunt ligt op een leeftijd van 46 jaar (Boeijen et al., 2006). Voor werknemers die hun hele leven deelnemen in een pensioenfonds is dit meestal geen groot probleem, want de subsidie die jongeren betalen aan het pensioenfonds krijgen zij later terug als oudere in de vorm van een premie die lager is dan de actuariel faire premie. Tegenwoordig is het echter niet meer vanzelfsprekend dat mensen hun hele leven

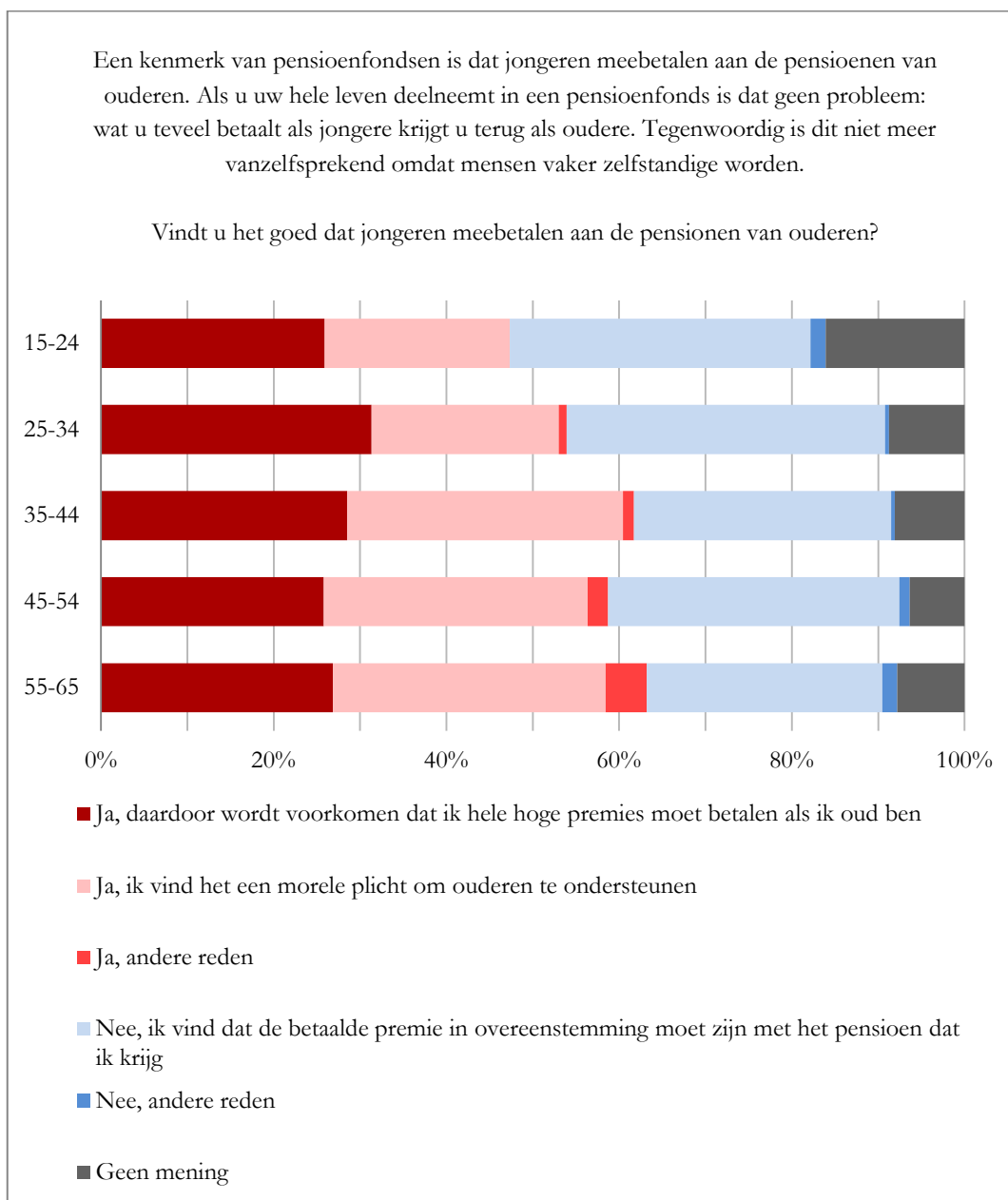
deelnemen in een pensioenfonds. Mensen worden op latere leeftijd vaker zelfstandige of gaan over naar een defined contribution regeling.³

Om de enquête niet te complex te maken is in de vraagstelling alleen gerefereerd aan de situatie dat jongeren teveel betalen wanneer zij op latere leeftijd zelfstandige worden. Van de 15- tot en met 24-jarigen vindt 47 procent het goed dat ze meebetalen aan de pensioenen van ouderen, 37 procent vindt dat de betaalde premie in overeenstemming moet zijn met het pensioen dat ze krijgen en 16 procent heeft geen mening (zie Figuur 2.5). Bij de 25- tot en met 34-jarigen vindt 53 procent het goed om mee te betalen aan de pensioenen van ouderen, 37 procent vindt dat de betaalde premie in overeenstemming moet zijn met het pensioen en 9 procent heeft geen mening. Het voorkomen van hele hoge premies op hogere leeftijd is voor jongeren de belangrijkste reden solidair te zijn met ouderen (26 procent bij 15-24 jarigen en 32 procent bij 25-34 jarigen). Daarnaast ziet 21 procent van de 15-34 jarigen het als een morele plicht om ouderen te ondersteunen. Andere redenen die genoemd worden waarom respondenten het goed vinden dat jongeren meebetalen aan de pensioenen van ouderen zijn onder andere:

- ‘De ouderen hebben dat ook gedaan toen zij jong waren’
- ‘Het is de vraag of de jongere meebetaalt aan de oudere’
- ‘Solidariteitsprincipe’
- ‘De positie van ouderen en concurrentiepositie van bedrijven binnen een bedrijfstak kan onder druk komen te staan als het doorsnee element uit de premie wordt gehaald’

³ Er zijn meer situaties waarin jongeren teveel betalen. Zelfs wanneer jongeren in hetzelfde pensioenfonds blijven, kunnen ze teveel betalen als de gemiddelde leeftijd van de premiebetalers van het pensioenfonds stijgt (zie blz. 153 in Boeijen et al., 2006).

Figuur 2.5 Bijna 1 op de 2 van de 15- tot en met 24-jarigen is solidair met ouderen

Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

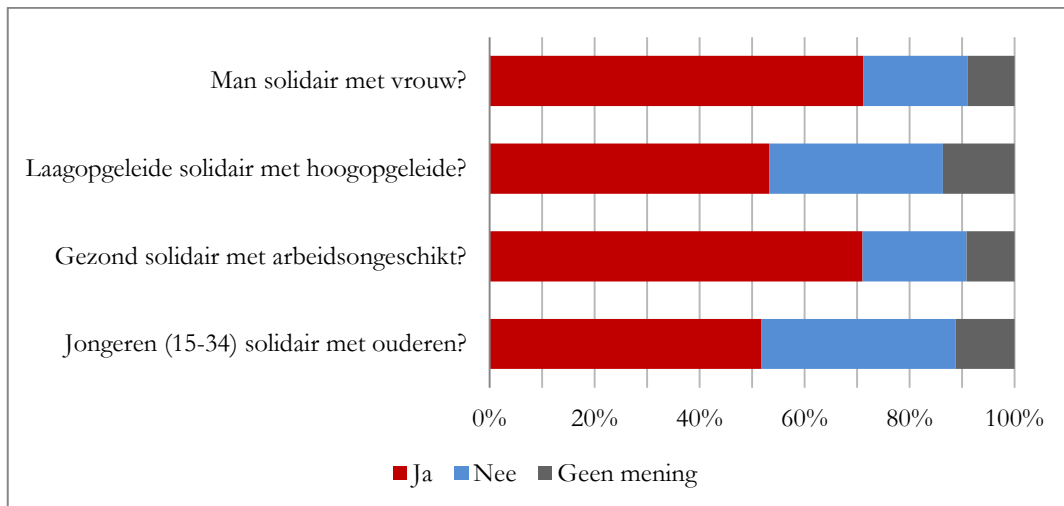
Een deel van de ouderen is overigens solidair met jongeren (zie Figuur 2.5). Zo geeft 34 procent van de 45- tot 54-jarigen en 27 procent van de 55- tot 65-jarigen aan dat ze het niet goed vinden dat jongeren meebetalen aan de pensioenen van ouderen. Zij vinden dat de betaalde premie in overeenstemming moet zijn met het pensioen.

2.5 Conclusie

Binnen het pensioensysteem bestaan verschillende vormen van solidariteit. Uit de enquête blijkt dat Nederlanders binnen deze verschillende vormen solidair zijn met elkaar (zie samenvattende

Figuur 2.6). Hoewel vrouwen gemiddeld langer leven dan mannen, vindt de meerderheid van de mannen (ruim 70 procent) dat vrouwen geen hogere pensioenpremie moeten betalen. Het draagvlak voor het betalen van pensioenpremie van arbeidsongeschikten door werkenden is met ruim 70 procent onder zeer gezonde respondenten hoog. Slechts een derde van de lager opgeleiden vindt dat hoger opgeleiden een hogere premie moeten betalen dan lager opgeleiden. En van de jongeren (15-34 jarigen) vindt 37 procent het niet redelijk dat ze meebetalen aan de pensioenen van ouderen.

Figuur 2.6 Solidariteit het grootst tussen mannen en vrouwen en tussen gezonden en arbeidsongeschikten

Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

De overdracht van laag- naar hoogopgeleiden en van jongeren naar ouderen stuit dus op meer weerstand dan de overdracht van mannen naar vrouwen en van gezonden naar arbeidsongeschikten.

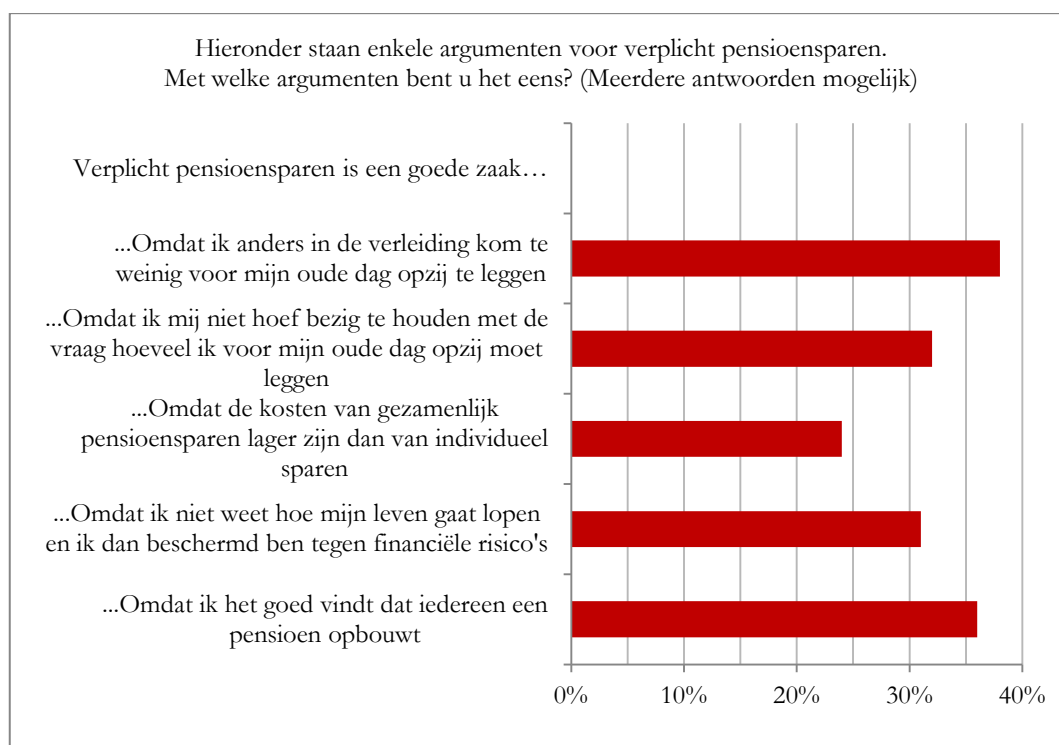
3 Draagvlak voor verplicht pensioen

Van alle respondenten is 73 procent voor verplicht pensioensparen. Het draagvlak is vooral groot onder werknemers (76 procent), maar zelfs van de zelfstandigen vindt 58 procent verplicht pensioensparen een goede zaak. Voorstanders vinden zich op financieel gebied vaker onkundig en zijn lager opgeleid dan tegenstanders.

3.1 Mening over verplicht pensioen

Het meest genoemde voordeel van verplicht pensioensparen is dat men anders in de verleiding komt te weinig opzij te leggen voor de oude dag (zie Figuur 3.1). Hiermee is 38 procent van de respondenten het eens. 36 procent van de respondenten vindt verplicht pensioensparen een goede zaak omdat ze het goed vinden dat iedereen pensioen opbouwt. Niet bezig hoeven houden met de vraag hoeveel opzij te moeten leggen wordt door 32 procent genoemd, en 31 procent noemt dat ze voor verplicht pensioensparen zijn omdat ze dan beschermd zijn tegen financiële risico's.

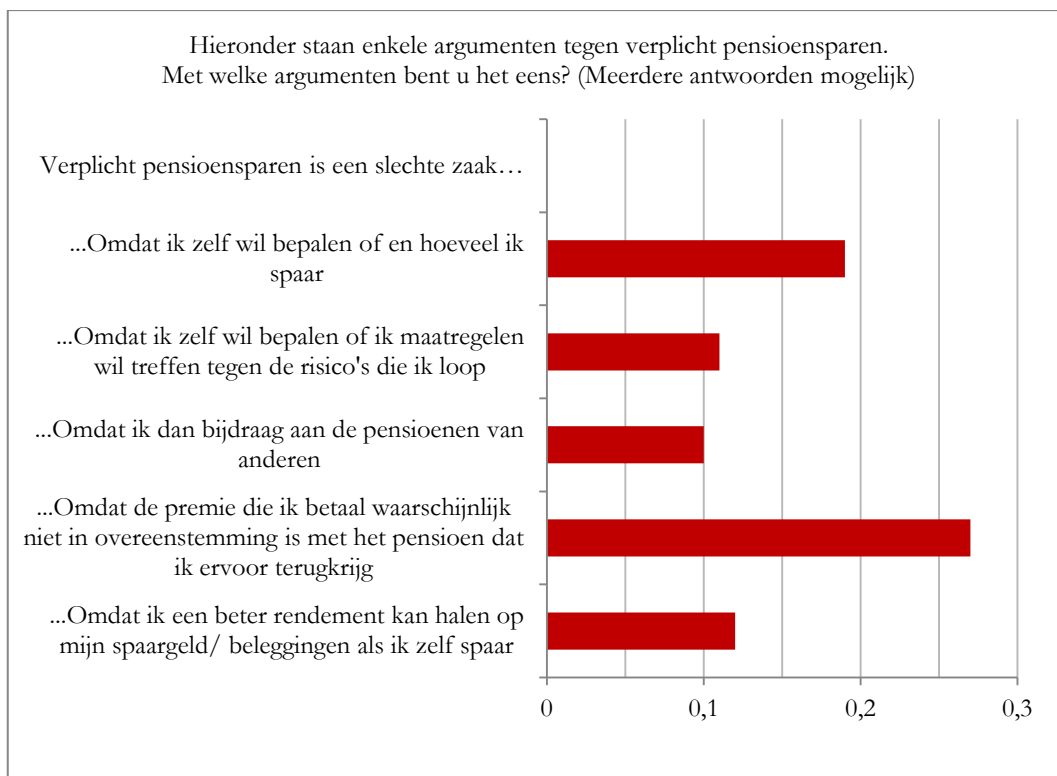
Figuur 3.1 Te weinig opzij leggen voor oude dag belangrijkste argument voor verplicht pensioen

Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

Het meest genoemde nadeel is dat de premie volgens respondenten niet in overeenstemming is met de pensioenuitkering. Dit nadeel wordt genoemd door 27 procent van de respondenten. Daarna noemt 19 procent van de respondenten als nadeel dat ze zelf willen bepalen of en hoeveel ze sparen. 12 procent van de respondenten denkt een beter rendement te kunnen halen op spaargeld of beleggingen wanneer ze dit zelf doen.

Figuur 3.2 Premie niet in overeenstemming met pensioen belangrijkste argument tegen verplicht pensioensparen

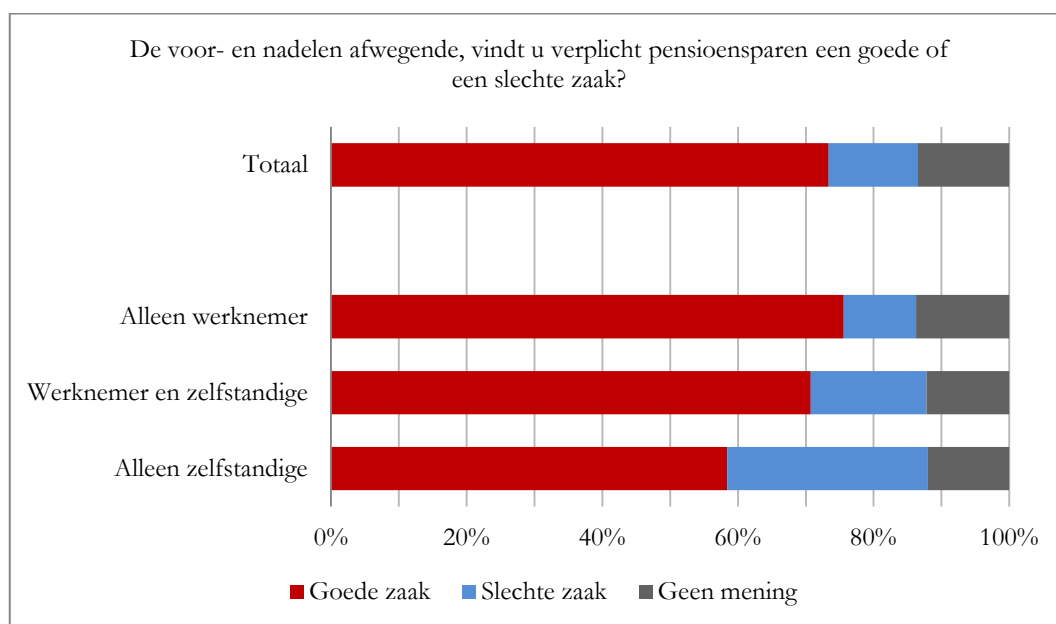

Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

Van de respondenten noemt 2 procent andere argumenten dan hierboven genoemd waarom ze voor of tegen verplicht pensioensparen zijn. Een klein deel van de respondenten (4 procent) heeft geen argument voor of tegen verplicht pensioensparen en 8 procent heeft geen mening over verplicht pensioensparen.

Van alle respondenten is 73 procent voorstander van verplicht pensioensparen, 13 procent van de respondenten heeft geen mening (zie Figuur 3.3). Werknemers zijn vaker voorstander van verplicht pensioensparen dan zelfstandigen. Zo vindt 76 procent van de respondenten die alleen werknemer zijn dat verplicht pensioensparen een goede zaak is. Van de respondenten die alleen zelfstandige zijn, is 58 procent voor verplicht pensioensparen.

Figuur 3.3 73 procent van de respondenten is voorstander van verplicht pensioensparen

Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

De resultaten van werknemers zijn vergelijkbaar met de peiling onder het DNB Household survey onder werknemers (DNB, 2010) in 2010 (zie tabel 3.1). Destijds kwam naar voren dat het verplicht sparen voor het pensioen niet ter discussie stond wat betreft de ondervraagde werknemers. Een grote meerderheid (73 procent) zag de voordelen van verplicht pensioensparen in en erkende dat zij anders mogelijk te weinig geld opzij zou leggen of was blij zich hier niet mee bezig te hoeven houden. Een klein deel was tegen (11 procent van de werknemers) voornamelijk omdat ze zelf wilden bepalen of en hoeveel ze spaarden. De rest van de werknemers had geen voorkeur (9 procent) of wist niet of ze voor- of tegen verplicht pensioen waren (7 procent).

Tabel 3.1 Resultaten enquête DNB

Werknemers in Nederland sparen verplicht voor een pensioen dat bovenop de AOW komt. Welke van de onderstaande uitspraken komt het meest overeen met uw mening over deze verplichting?

Verplicht pensioensparen is een goede zaak, omdat ik anders in de verleiding zou komen te weinig voor mijn oude dag opzij te leggen	28%
Verplicht pensioensparen is een goede zaak, omdat ik mij nu niet hoeft bezig te houden met de vraag hoeveel ik voor mijn oude dag opzij moet leggen	41%
Verplicht pensioensparen is een goede zaak, vanwege andere redenen	4%
Verplicht pensioensparen is een slechte zaak, omdat ik zelf wil bepalen of en hoeveel ik spaar	10%
Verplicht pensioensparen is een slechte zaak, vanwege andere redenen	1%
Het maakt mij niet uit of pensioensparen verplicht is of niet	9%
Ik weet het niet	7%
Totaal	100%

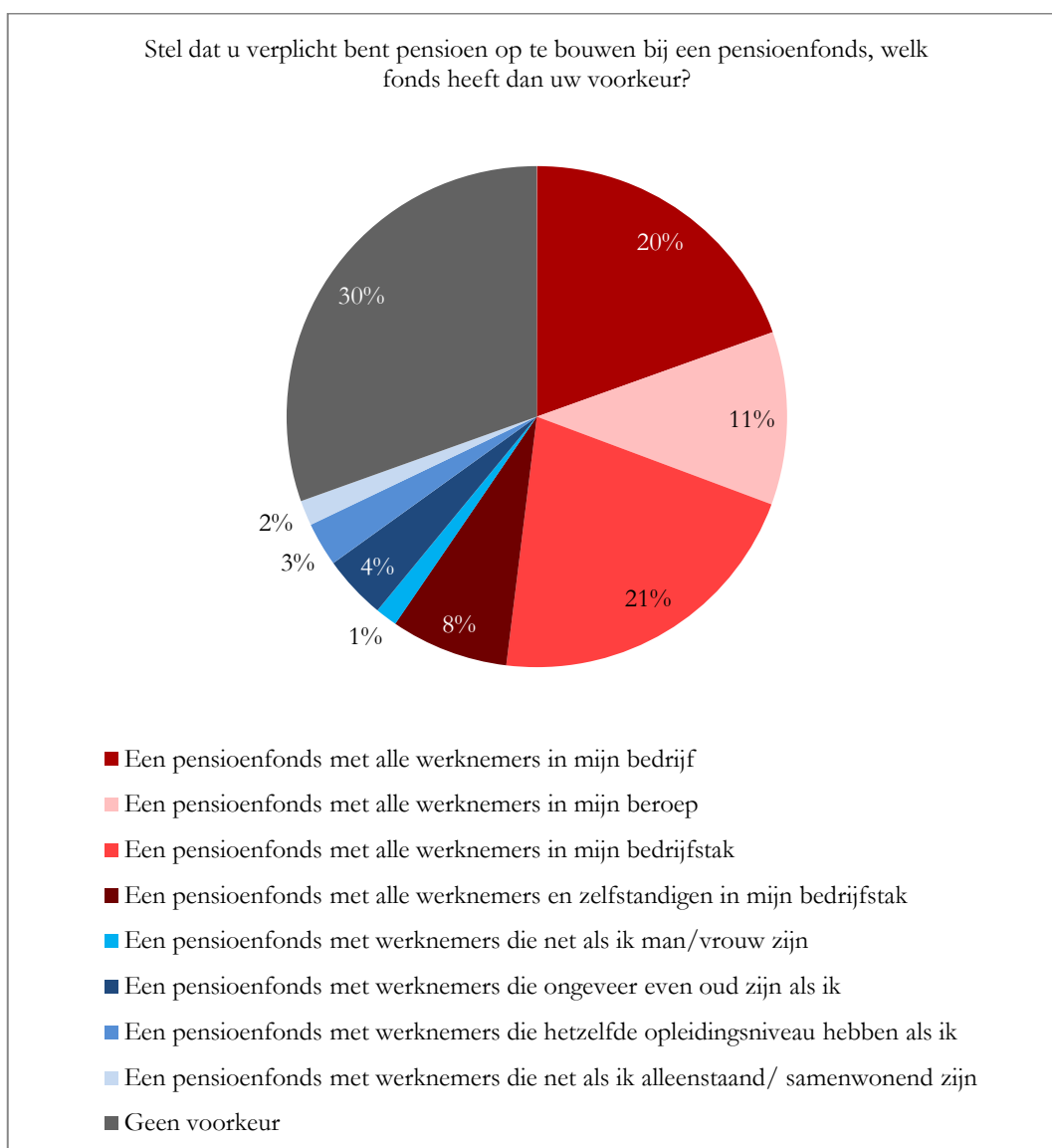
Bron: DNB (2010)

Pensioenfondsvoorkeur en motivatie

Om te beoordelen of het type pensioenfonds invloed heeft op de mening over verplicht pensioensparen is aan de respondenten gevraagd of zij een voorkeur hebben voor een specifiek pensioenfonds. Vervolgens is aan degenen die tegen verplicht pensioensparen zijn of er geen mening over hadden opnieuw de vraag voorgelegd of ze voor of tegen verplicht pensioensparen zijn.

Een groot deel van de werknemers (30 procent, zie Figuur 3.4) heeft geen voorkeur voor een pensioenfonds in geval de keuze hiervoor vrij is. De werknemers die wel een voorkeur hebben, kiezen vooral voor een pensioenfonds met werknemers uit de eigen bedrijfstak (21 procent) of van het eigen bedrijf (20 procent). Maar 8 procent van de werknemers zou in een pensioenfonds willen zitten met zowel werknemers als zelfstandigen uit de eigen bedrijfstak. Bij één op de 10 werknemers ligt de voorkeur bij een pensioenfonds met werknemers die wat betreft een van de kenmerken leeftijd, geslacht, opleidingsniveau of gezinsstatus op hen lijken.

Figuur 3.4 3 op de 10 werknemers heeft geen voorkeur voor een pensioenfonds⁴

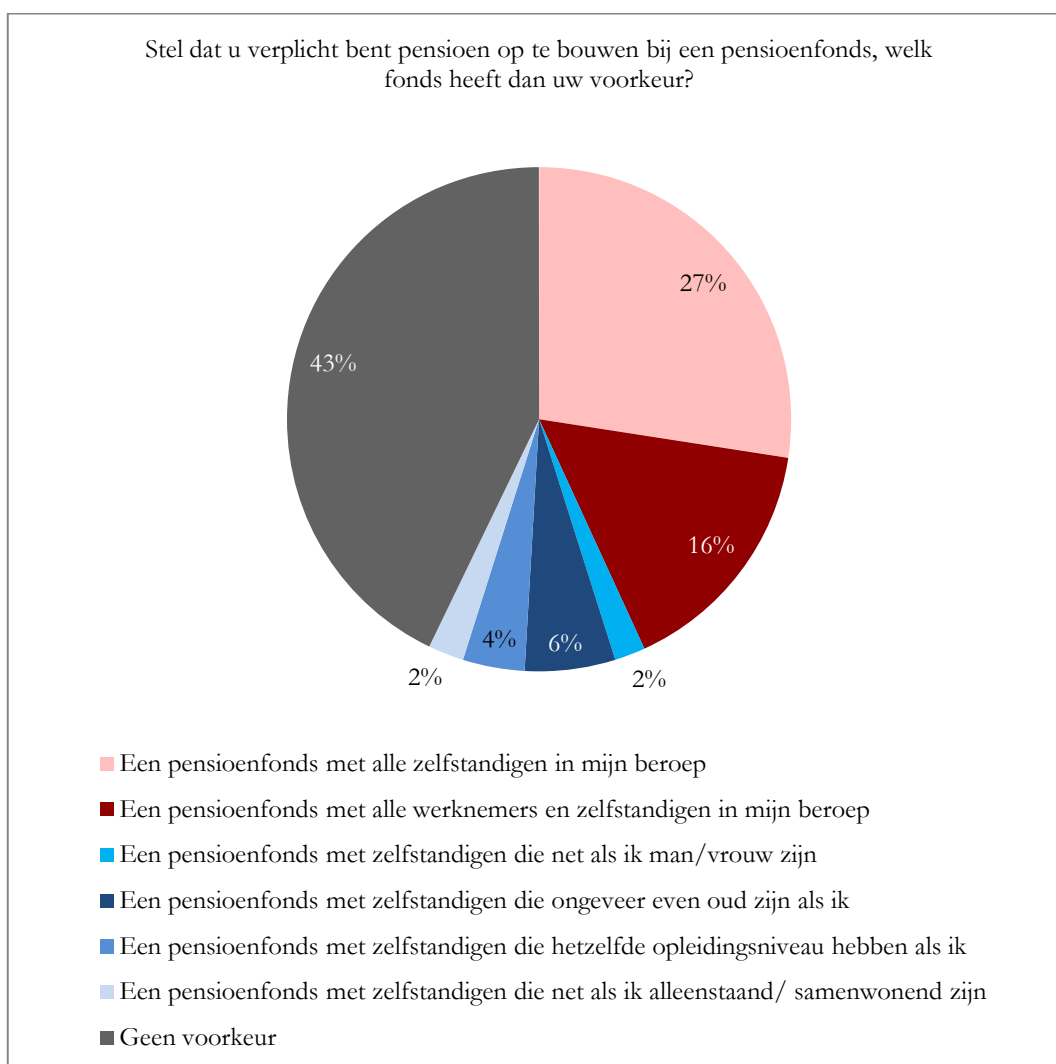

Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

Van de zelfstandigen heeft 43 procent geen voorkeur voor een bepaald pensioenfonds wanneer verplicht pensioensparen de keuze voor het pensioenfonds vrij laat (Figuur 3.5). De zelfstandigen die wel een voorkeur hebben laten hun voorkeur uitgaan naar een pensioenfonds met alle zelfstandigen in hun beroep (27 procent). 16 procent zit het liefst in een pensioenfonds met zowel werknemers als zelfstandigen in hun beroep. 14 procent van de zelfstandigen geeft aan in een pensioenfonds te willen zitten met mensen die wat betreft leeftijd, geslacht, opleidingsniveau of gezinsstatus op hen lijken.

⁴ Vraag 18 en 19 zijn gecombineerd. Bij vraag 18 konden respondenten meerdere antwoorden geven betreffende hun pensioenvoorkeur. Bij vraag 19 werd respondenten die meerdere voorkeuren hadden aangegeven gevraagd naar de belangrijkste voorkeur. Door vraag 18 en 19 te combineren is het mogelijk om van iedere werknemer (alleen werknemer of zowel werknemer als zelfstandige) de belangrijkste pensioenvoorkeur weer te geven in de figuur.

Figuur 3.5 4 op de 10 zelfstandigen heeft geen voorkeur voor een pensioenfonds⁵

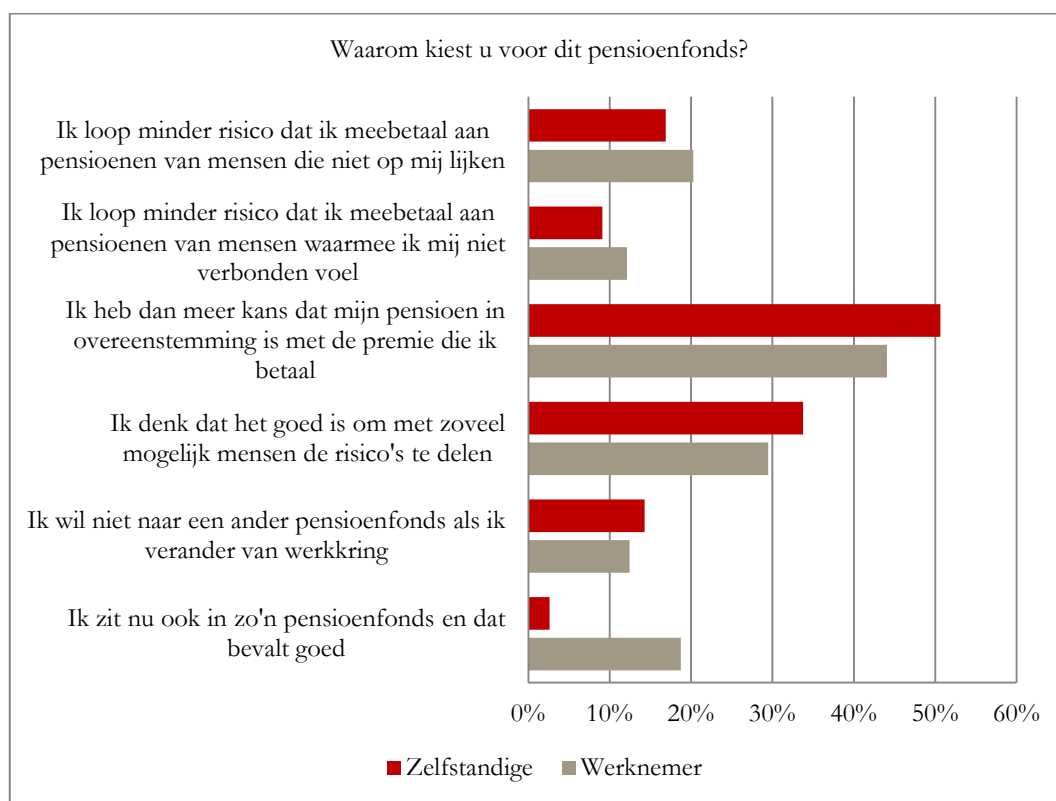

Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

Dat de pensioenuitkering meer in overeenstemming is met de betaalde premie is het meest genoemd als reden van voorkeur voor een pensioenfonds. Deze motivatie wordt genoemd door 51 procent van de zelfstandigen en 44 procent van de werknemers (zie Figuur 3.6). Ook denken respondenten dat het goed is om met zoveel mogelijk mensen de risico's te delen (34 procent van de zelfstandigen en 29 procent van de werknemers).

⁵ Vraag 20 en 21 zijn gecombineerd. Bij vraag 20 konden respondenten meerdere antwoorden geven betreffende hun pensioenvoorkeur. Bij vraag 21 werd respondenten die meerdere voorkeuren hadden aangegeven gevraagd naar de belangrijkste voorkeur. Door vraag 20 en 21 te combineren is het mogelijk om van iedere zelfstandige de belangrijkste pensioenvoorkeur weer te geven in de figuur.

Figuur 3.6 Pensioen in overeenstemming met premie belangrijkst in keuze voor pensioenfonds

Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

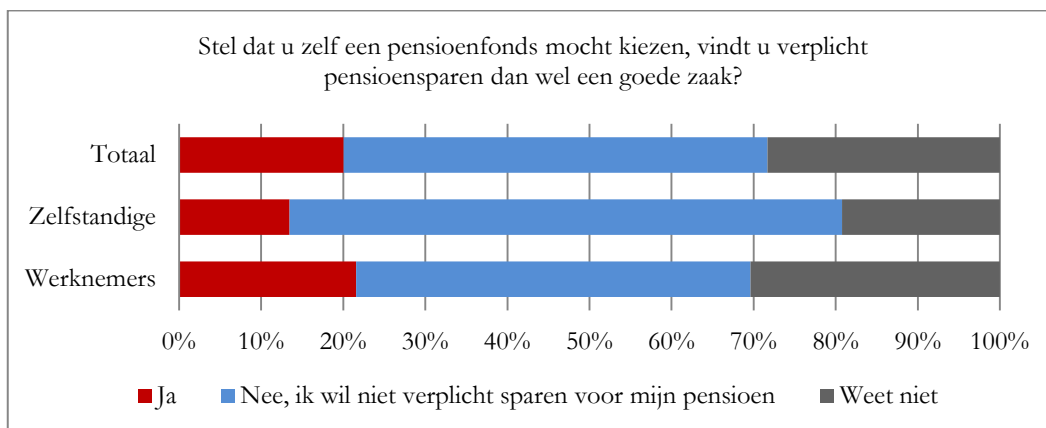
De personen die verplicht pensioensparen een slechte zaak vinden of er geen mening over hebben is gevraagd wat ze van verplicht pensioensparen zouden vinden wanneer ze zelf een pensioenfonds mogen kiezen.⁶ In totaal hebben 227 werknemers⁷ en 52 zelfstandigen⁸ deze vraag beantwoord. 20 procent van de respondenten die in eerste instantie tegen verplicht pensioensparen was of er geen mening over had, blijkt nu wel voor verplicht pensioensparen te zijn. Voor hen wordt kennelijk het nadeel van verplicht pensioensparen (dat de premie niet in overeenstemming is met het pensioen) verminderd wanneer zij zelf een pensioenfonds kunnen kiezen. Zij kiezen dan een fonds waarbij zij meer kans hebben dat de premie in overeenstemming is met het pensioen. Bij zelfstandigen draait 13 procent bij, bij werknemers 22 procent van degenen die in eerste instantie niet voor verplicht pensioensparen waren.

⁶ Er is verondersteld dat personen die voorstander zijn van verplicht pensioensparen hun standpunt hierover niet veranderen wanneer de keuze van het pensioenfonds vrij is.

⁷ Het gaat hier om respondenten die of alleen werknemer zijn of die zowel werknemer als zelfstandige zijn.

⁸ Het gaat hier om respondenten die alleen zelfstandige zijn.

Figuur 3.7 20 procent van respondenten die eerder niet voor verplicht pensioen waren, is bij vrije keuze pensioenfondsen wel voor verplicht pensioensparen

Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

3.2 Kenmerken van groepen

Om na te gaan hoe de meningen over verplicht pensioensparen verschillen zijn respondenten ingedeeld naar hun standpunt over verplicht pensioensparen. De volgende 3 groepen zijn in de analyse onderscheiden:

1. Voorstander: Vindt verplicht pensioensparen een goede zaak.⁹
2. Voorstander bij vrije keuze pensioenfondsen: Vindt verplicht pensioensparen alleen een goede zaak bij eigen keuze van het pensioenfonds.¹⁰
3. Tegenstander: Vindt verplicht pensioensparen geen goede zaak, ook niet bij eigen keuze van het pensioenfonds.¹¹

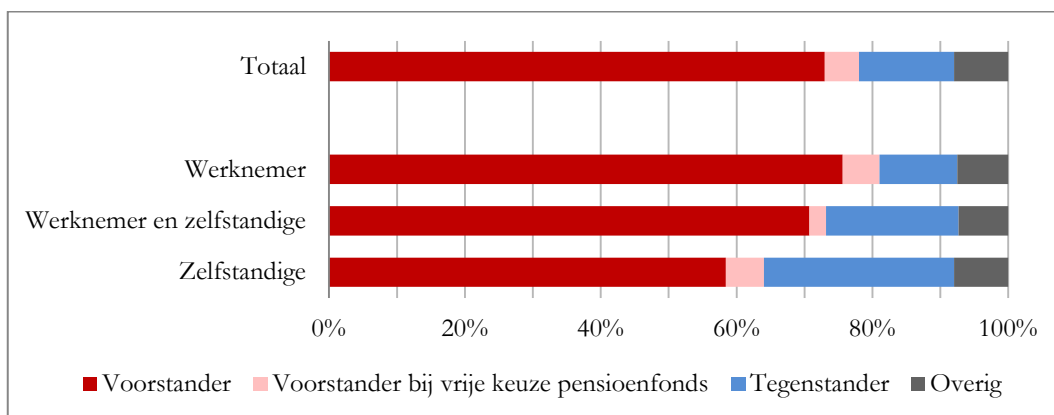
Respondenten die op basis van deze indeling niet in de drie bovengenoemde groepen vallen zijn samengenomen in de groep 'Overig'. Hoe de respondenten verdeeld zijn over de gevormde groepen is te zien in Figuur 3.8: 73 procent is voorstander van verplicht pensioensparen, 5 procent is voorstander bij vrije keuze van het pensioenfonds en 14 procent is tegenstander. Van de zelfstandigen is 58 procent voorstander, 6 procent alleen voorstander bij vrije keuze van pensioenfondsen en 28 procent tegen verplicht pensioensparen. Bij werknemers is 76 procent voor, 5 procent alleen voor bij vrije keuze van pensioenfondsen en 11 procent tegen.

⁹ Respondenten hebben enquêtevraag 17 met 'Ja' beantwoord.

¹⁰ Respondenten hebben enquêtevraag 17 met 'Nee/Geen mening' beantwoord en vervolgens vraag 21 (in geval werknemer of werknemer en zelfstandige) of vraag 25 (in geval zelfstandige) met 'Ja' beantwoord.

¹¹ Respondenten hebben enquêtevraag 17 met 'Nee/Geen mening' beantwoord en vervolgens vraag 21 (in geval werknemer of werknemer en zelfstandige) of vraag 25 met 'Nee' beantwoord.

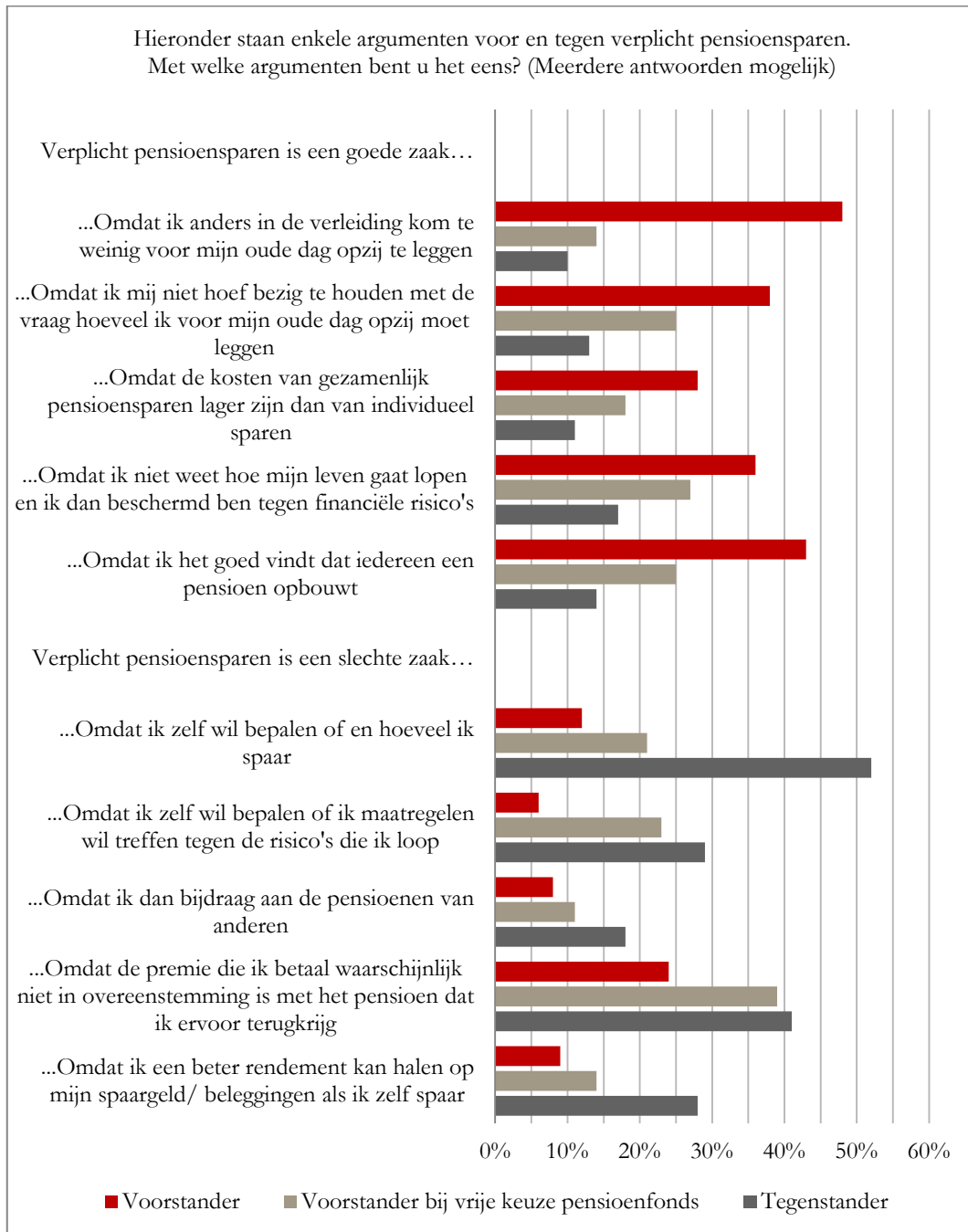
Figuur 3.8 Grootste deel van respondenten vindt verplicht pensioensparen een goede zaak

Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

Hoe verhouden de voordelen van verplicht pensioensparen zich tot de nadelen bij de verschillende groepen? Bij de voorstanders van verplicht pensioensparen wegen de voordelen op tegen de nadelen (zie Figuur 3.9). In de verleiding komen te weinig weg te leggen voor de oude dag is voor voorstanders van verplicht pensioensparen een belangrijk argument (48 procent). Ook vinden voorstanders het goed dat iedereen pensioen opbouwt (43 procent). Uit de figuur blijkt dat bij tegenstanders van verplicht pensioensparen de nadelen juist zwaarder wegen dan de voordelen. Zij geven vaak aan dat ze zelf willen bepalen of en hoeveel ze willen sparen (52 procent). Ook denkt 41 procent van de tegenstanders dat de premie die ze betalen niet in overeenstemming is met de pensioenuitkering. De groep die alleen voorstander is van verplicht pensioensparen bij vrije keuze van het pensioenfondsen noemt als belangrijkste nadeel dat de betaalde premie niet in overeenstemming is met het uitgekeerde pensioen (39 procent).

Figuur 3.9 Voordelen worden door voorstanders vaker genoemd dan nadelen

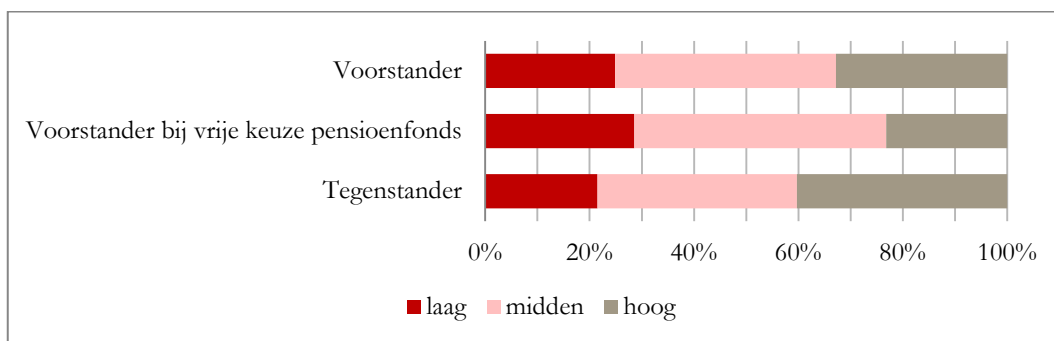

Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

Uit de enquête blijkt dat respondenten die verplicht pensioensparen geen goede zaak vinden significant vaker hoger opgeleid zijn dan andere respondenten (zie Figuur 3.10).¹² Op de vraag 'Wat is uw hoogst voltooide schoolopleiding?' antwoordt 40 procent van hen dat ze hoog opgeleid zijn. Maar een derde van de voorstanders geeft aan hoger opgeleid te zijn. Van de respondenten die alleen voorstander zijn bij eigen keuze van een pensioenfonds is 23 procent hoog opgeleid.

¹² Op 5 procent significantieniveau.

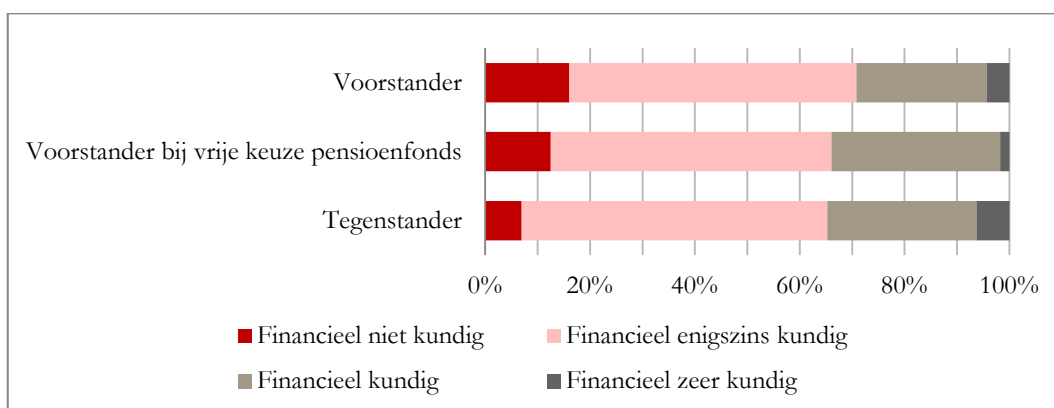
Figuur 3.10 Tegenstanders van verplicht pensioensparen zijn vaker hoog opgeleid

Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

Voorstanders van verplicht pensioensparen vinden zichzelf significant vaker financieel onkundig dan tegenstanders van verplicht pensioensparen (zie Figuur 3.11).¹³ Op de vraag 'Hoe kundig vindt u zichzelf op financieel gebied?' antwoordt 16 procent van de voorstanders van verplicht pensioensparen dat ze 'niet kundig' zijn, terwijl dat in de groep die alleen voor verplicht pensioensparen is bij eigen keuze van het pensioenfonds 13 procent betreft en het in de groep die verplicht pensioensparen geen goede zaak vindt om 7 procent gaat.

Figuur 3.11 Voorstanders van verplicht pensioen vinden zichzelf vaker financieel onkundig

Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

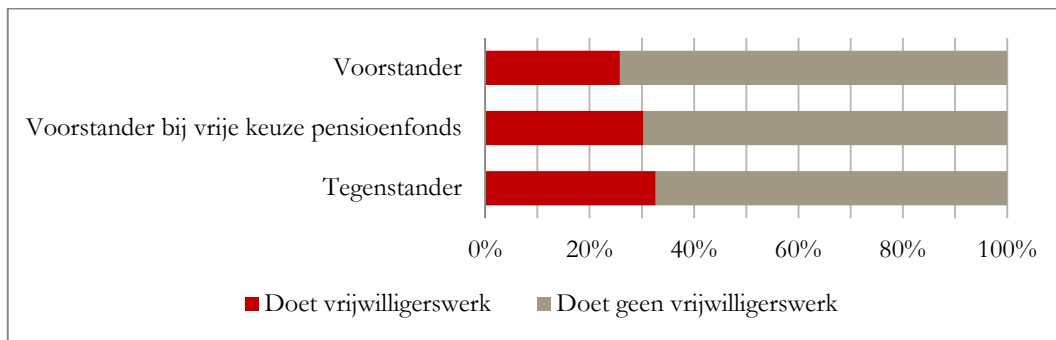
Een derde van de tegenstanders van verplicht pensioensparen doet vrijwilligerswerk (zie Figuur 3.12). Bij de andere respondenten ligt dit percentage lager. Tegenstanders doen significant vaker vrijwilligerswerk dan voorstanders.¹⁴ In de enquête is de vraag gesteld 'Doet u voor een van deze organisaties of activiteiten onbetaald vrijwilligerswerk?'. Vervolgens konden respondenten meerdere antwoorden aanvinken in een lijst.¹⁵

¹³ Op 5 procent significantieniveau. Voorstanders van verplicht pensioensparen vinden zichzelf niet significant vaker financieel onkundig dan voorstanders bij vrije keuze van het pensioenfonds.

¹⁴ Op 5 procent significantieniveau. Tegenstanders doen niet significant vaker vrijwilligerswerk dan voorstanders bij vrije keuze van het pensioenfonds.

¹⁵ Wanneer respondenten een van de volgende antwoordopties hadden aangevinkt, te weten antwoordoptie 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 11, 13 of 14 bij vraag 28 (zie vraag 28 in bijlage A), is respondent gerekend tot degene die vrijwilligerswerk verrichten. Bij de andere vormen van vrijwillige onbetaalde inzet hadden respondenten volgens de onderzoekers een belang zich in te zetten. Vandaar dat deze vormen van vrijwillige onbetaalde inzet niet mee zijn gerekend bij het bepalen of een respondent vrijwilligerswerk doet.

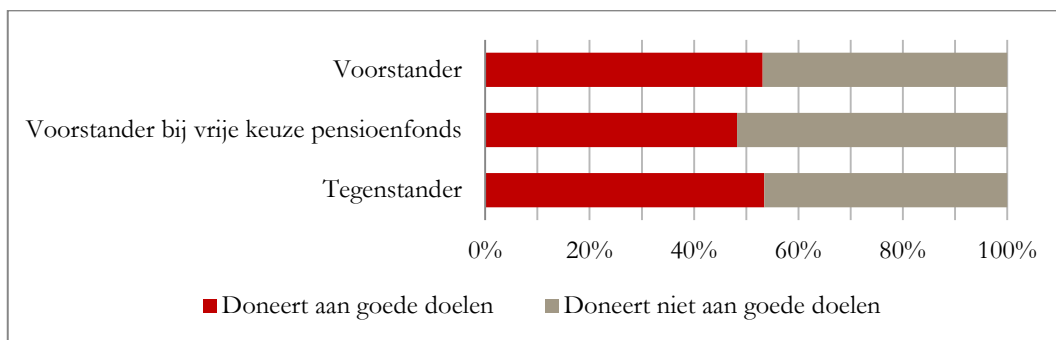
Figuur 3.12 Een derde van tegenstanders van verplicht pensioensparen doet vrijwilligerswerk

Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

Voor- en tegenstanders van verplicht pensioensparen doneren even vaak aan goede doelen (zie Figuur 3.13).¹⁶ In de enquête is de volgende vraag gesteld 'Doneert u geld aan een van de volgende organisaties?'. Respondenten konden vervolgens meerdere antwoordopties in een lijst aanvinken.¹⁷

Figuur 3.13 Voor- en tegenstanders van verplicht pensioen doneren even vaak aan goede doelen

Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

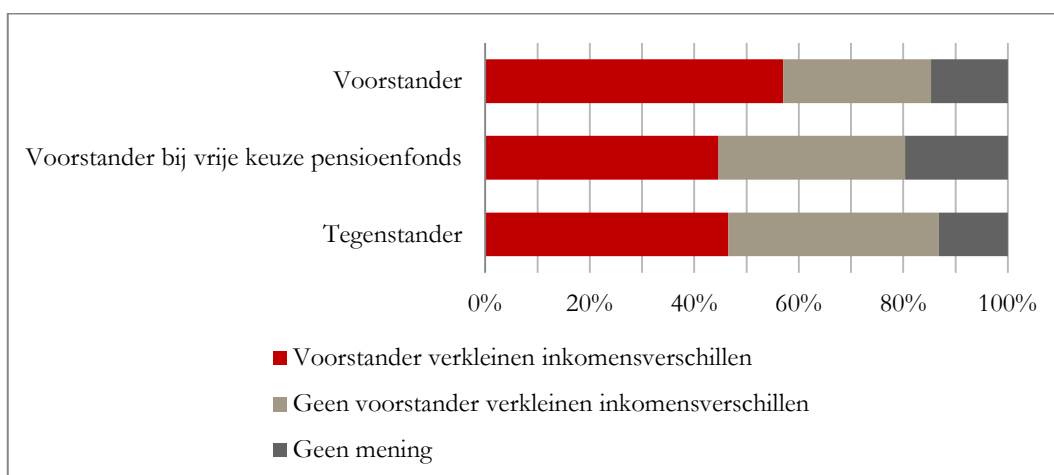
Ook is aan respondenten gevraagd of ze voorstander zijn van het verkleinen van inkomensverschillen. Voorstanders van verplicht pensioensparen geven significant vaker aan voor het verkleinen van inkomensverschillen te zijn dan voorstanders bij vrije keuze pensioenfonds en tegenstanders van verplicht pensioensparen (zie Figuur 3.14).¹⁸

¹⁶ De kans om te doneren aan een goed doel verschilt niet significant tussen voorstanders, voorstanders bij vrije keuze van pensioenfonds en tegenstanders.

¹⁷ Wanneer respondenten een van de volgende antwoordopties in de lijst hadden aangevinkt, te weten opties 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 11, 13 of 14 bij vraag 29 (zie vraag 29 in bijlage A), is respondent gerekend tot degene die doneert aan goede doelen. Bij de andere donaties ging het volgens de onderzoekers niet om goede doelen.

¹⁸ Op 1 procent significantieniveau.

Figuur 3.14 Voorstanders van verplicht pensioen vaker voor verkleinen inkomensverschillen

Bron: Enquête 'solidariteit en pensioenen' SEO Economisch Onderzoek 2013

3.3 Conclusie

Het draagvlak voor verplicht pensioensparen is groot. Van alle werkenden is 73 procent voorstander van verplicht pensioensparen. Van de werknemers is 76 procent voor verplicht pensioensparen en bij zelfstandigen gaat het om 58 procent.

Een groot deel van de respondenten (30 procent van de werknemers en 43 van de zelfstandigen) heeft geen voorkeur voor een pensioenfonds wanneer de keuze hiervoor vrijgelaten wordt bij verplicht pensioensparen. Werknemers die wel een voorkeur hebben kiezen voor een pensioenfonds met werknemers van het eigen bedrijf (20 procent) of de eigen bedrijfstak (21 procent). Bij zelfstandigen gaat de voorkeur uit naar een pensioenfonds met alle zelfstandigen in hetzelfde beroep (27 procent). Bij zowel werknemers als zelfstandigen is de belangrijkste reden voor deze voorkeur dat de kans dan hoger is dat de pensioenuitkering in overeenstemming is met de betaalde premie. Daardoor verandert ook de mening over verplicht pensioensparen: 20 procent van de respondenten die in eerste instantie niet voor verplicht pensioensparen waren zijn dat wel als ze zelf een pensioenfonds mogen kiezen.

Tegenstanders van verplicht pensioensparen zijn vaker hoger opgeleid en doen vaker vrijwilligerswerk. Voorstanders van verplicht pensioensparen zijn vaker voor het verkleinen van inkomensverschillen en vinden zichzelf op financieel gebied vaker onkundig. Voor- en tegenstanders van verplicht pensioensparen doneren even vaak aan goede doelen.

Literatuur

- Aarssen, K. & Kuipers, B.J. (2006). Iedereen wint, maar sommigen meer dan anderen. In Lecq, S.G. van der, Steenbeek, O.W., *Kosten en baten van collectieve pensioensystemen* (pp. 167-188).
- Boeijen, T.A.H., Jansen, C., Kortleve, C.E., et al. (2006). Leeftijdssolidariteit in de doorsnee premie. In Lecq, S.G. van der, Steenbeek, O.W., *Kosten en baten van collectieve pensioensystemen* (pp. 147-165).
- Bonenkamp en Westerhout (2009). Intergenerational risk sharing and labour supply in collective pension schemes with defined benefits. Den Haag: Centraal Planbureau.
- Broek, A van den., Bronneman-Helmers, R. & Veldheer, V. (2010). Wisseling van de wacht: generaties in Nederland. *Sociaal en cultureel rapport 2010*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- DNB (2010). Naar nieuwe pensioencontracten: wat zijn de voorkeuren van deelnemers?
- Hàri, N., Koijen, R., Nijman, Th. E. (2006). The determinants of the money's worth of participation in collective pension schemes. Discussion paper 2006-027, Netspar.
- Van Oorschot, W. (2000). Who should get what, and why? On deservingness criteria and the conditionality of solidarity among the public. *Policy and Politics*, 28(1), 33-48.
- Soede, A. (2010). Solidariteit in de pensioenen. In: Broek, A van den Broek., Bronneman-Helmers, R. & Veldheer, V. (2010). *Wisseling van de wacht: generaties in Nederland. Sociaal en cultureel rapport 2010*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Bijlage A Enquête met antwoorden

1.	Wat is uw leeftijd		
	Answers	N	
	1. 15 - 24 jaar	112	
	2. 25 - 34 jaar	217	
	3. 35 - 44 jaar	235	
	4. 45 - 54 jaar	252	
	5. 55 - 65 jaar	231	
	Total number of responses	1047	
2.	Wat is uw geslacht?		
	Answers	N	
	1. Man	559	
	2. Vrouw	488	
		Total number of responses	1047
	3.	Woont u alleen of samen met een partner?	
		Answers	N
1. Alleen		314	
2. Met partner		733	
		Total number of responses	1047
4.		Heeft u op dit moment betaald werk?	
		Answers	N
	1. Ja	1047	
	2. Nee	0	
		Total number of responses	1047
	5.	Bent u werknemer of zelfstandige?	
		Answers	N
1. Werknemer		881	
2. Zelfstandige		125	
3. Zowel werknemer als zelfstandige		41	
		Total number of responses	1047
6.		Hoe groot is het bedrijf waar u werkt?	
	Answers	N	
	1. 0 werknemers (ik ben zzp-er)	102	
	2. 1-20 werknemers	200	
	3. 20-100 werknemers	237	

4.	100-500 werknemers	196
5.	Meer dan 500 werknemers	312
	Total number of responses	1047
7.	Wat is uw hoogst voltooide schoolopleiding?	
	Answers	N
1.	Geen of basis onderwijs	13
2.	VMBO/LBO/MAVO	172
3.	Eerste drie jaar van MBO/HAVO/VWO	78
4.	MBO/HAVO/VWO	436
5.	HBO/Universiteit	348
	Total number of responses	1047
8.	In welke categorie valt uw persoonlijk bruto jaarsalaris?	
	Answers	N
1.	Minder dan € 20.000 per jaar	189
2.	€ 20.000 tot € 30.000 per jaar	219
3.	€ 30.000 tot € 40.000 per jaar	234
4.	€ 40.000 tot € 50.000 per jaar	117
5.	€ 50.000 tot € 75.000 per jaar	100
6.	€ 75.000 tot € 100.000 per jaar	25
7.	Meer dan € 100.000 per jaar	7
8.	Weet ik niet/wil ik niet zeggen	156
	Total number of responses	1047
9.	Negen van de tien werknemers bouwt verplicht pensioen op via de werkgever. De meeste zelfstandigen moeten zelf voor hun oude dag sparen of beleggen.	
	Bouwt u momenteel verplicht pensioen op?	
	Answers	N
1.	Ja	832
2.	Nee	170
3.	weet niet	45
	Total number of responses	1047
10.	Vrouwen leven gemiddeld langer dan mannen en ontvangen dus langer pensioen, terwijl zij evenveel pensioenpremie betalen (als percentage van hun loon).	
	Vindt u dat vrouwen meer pensioenpremie moeten betalen dan mannen?	
	Answers	N
1.	Ja, het is niet redelijk dat mannen meebetalen aan de pensioenen van vrouwen	133
2.	Ja, andere reden, namelijk	4
3.	Nee, het zou oneerlijk zijn om vrouwen meer pensioenpremie te laten	736

	betalen dan mannen want vrouwen kunnen er niets aan doen dat ze gemiddeld langer leven	
4.	Nee, andere reden, namelijk	79
5.	Geen mening	95
	Total number of responses	1047
11.	Hoogopgeleiden leven gemiddeld langer dan laagopgeleiden, terwijl zij evenveel pensioenpremie betalen (als percentage van hun loon).	
	Vindt u dat hoogopgeleiden een hogere premie moeten betalen dan laagopgeleiden?	
	Answers	N
1.	Ja, het is niet redelijk dat laagopgeleiden meebetalen aan de pensioenen van hoogopgeleiden	261
2.	Ja, andere reden, namelijk	18
3.	Nee, het zou oneerlijk zijn om hoogopgeleiden meer pensioenpremie te laten betalen dan laagopgeleiden want hoogopgeleiden kunnen er niets aan doen dat ze gemiddeld langer leven	599
4.	Nee, andere reden, namelijk	63
5.	Geen mening	106
	Total number of responses	1047
12.	De meeste pensioenfondsen betalen de pensioenpremie voor mensen die langdurig ziek of arbeidsongeschikt worden. De premie wordt betaald door degenen die wel werken.	
	Vindt u het goed dat pensioenfondsen de pensioenpremie van arbeidsongeschikten betalen?	
	Answers	N
1.	Ja, ik kan ook arbeidsongeschikt worden. Het is goed dat het risico automatisch wordt afgedekt in de pensioenregeling.	535
2.	Ja, ik vind het een morele plicht om arbeidsongeschikten te ondersteunen	241
3.	Ja, andere reden, namelijk	5
4.	Nee, ik wil niet meebetalen aan de pensioenopbouw van arbeidsongeschikten	152
5.	Nee, andere reden, namelijk	16
6.	Geen mening	98
	Total number of responses	1047
13.	Vindt u het goed dat pensioenfondsen de pensioenpremie van arbeidsongeschikten betalen als de arbeidsongeschiktheid is veroorzaakt door een ongezonde levensstijl?	
	Answers	N
1.	Ja, ik kan ook arbeidsongeschikt worden door een ongezonde levensstijl.	184
2.	Ja, ik vind het een morele plicht om arbeidsongeschikten te ondersteunen, ook als dat komt door een ongezonde levensstijl	218
3.	Ja, andere reden, namelijk	27

4. Nee, ik wil niet meebetalen aan de pensioenopbouw van mensen die 491 door een ongezonde levensstijl arbeidsongeschikt zijn geworden	
5. Nee, andere reden, namelijk	17
6. Geen mening	110
Total number of responses	1047

14. Een kenmerk van pensioenfondsen is dat jongeren meebetalen aan de pensioenen van ouderen. Als u uw hele leven deelneemt in een pensioenfonds is dat geen probleem: wat u teveel betaalt als jongere krijgt u terug als oudere. Tegenwoordig is dit niet meer vanzelfsprekend omdat mensen vaker zelfstandige worden.

Vindt u het goed dat jongeren meebetalen aan de pensioenen van ouderen?

Answers	N
1. Ja, daardoor wordt voorkomen dat ik hele hoge premies moeten 291 betalen als ik oud ben	
2. Ja, ik vind het een morele plicht om ouderen te ondersteunen	296
3. Ja, andere reden, namelijk	22
4. Nee, ik vind dat de betaalde premie in overeenstemming moet zijn met 337 het pensioen dat ik krijg	
5. Nee, andere reden, namelijk	11
6. Geen mening	90
Total number of responses	1047

15. Binnen pensioenregelingen kan er sprake zijn van herverdeling van inkomen tussen groepen mensen. Kunt u aangeven op een schaal van 1 tot 5 in hoeverre u weerstand voelt tegen herverdeling tussen de volgende groepen? Daarbij betekent 1 dat u geen weerstand voelt en 5 dat u veel weerstand voelt.

Van mannen naar vrouwen

Answers	N
1. Geen weerstand1	170
2. 2	104
3. 3	474
4. 4	153
5. Veel weerstand5	146
Total number of responses	1047

Van laagopgeleiden naar hoogopgeleiden

Answers	N
1. Geen weerstand1	98
2. 2	146
3. 3	432
4. 4	233
5. Veel weerstand5	138
Total number of responses	1047

Van alleenstaanden naar mensen met een partner	
Answers	N
1. Geen weerstand1	98
2. 2	141
3. 3	477
4. 4	211
5. Veel weerstand5	121
Total number of responses	1047
Van werkenden naar arbeidsongeschikten	
Answers	N
1. Geen weerstand1	112
2. 2	142
3. 3	474
4. 4	226
5. Veel weerstand5	93
Total number of responses	1047
Van mensen met een gezonde levensstijl naar mensen met een ongezonde levensstijl	
Answers	N
1. Geen weerstand1	103
2. 2	124
3. 3	420
4. 4	218
5. Veel weerstand5	182
Total number of responses	1047
Van jongeren naar ouderen	
Answers	N
1. Geen weerstand1	118
2. 2	159
3. 3	512
4. 4	166
5. Veel weerstand5	92
Total number of responses	1047
Van werkenden naar gepensioneerden	
Answers	N
1. Geen weerstand1	119
2. 2	164
3. 3	531
4. 4	155
5. Veel weerstand5	78

Total number of responses **1047**

Van uw eigen generatie naar een andere generatie

Answers	N
1. Geen weerstand ¹	117
2. 2	154
3. 3	555
4. 4	133
5. Veel weerstand ⁵	88

Total number of responses **1047**

16. Hieronder staan enkele argumenten voor en tegen verplicht pensioensparen. Met welke argumenten bent u het eens?(meerdere antwoorden mogelijk)

Answers	N
Verplicht pensioensparen is een goede zaak	
1. Omdat ik anders in de verleiding kom te weinig voor mijn oude dag 400 opzij te leggen	
2. Omdat ik mij niet hoeft te houden met de vraag hoeveel ik voor 333 mijn oude dag opzij moet leggen	
3. Omdat de kosten van gezamenlijk pensioensparen lager zijn dan van 249 individueel sparen	
4. Omdat ik niet weet hoe mijn leven gaat lopen en ik dan beschermd 326 ben tegen financiële risico's	
5. Omdat ik het goed vind dat iedereen een pensioen opbouwt	376
Verplicht pensioen pensioensparen is een slechte zaak	
6. Omdat ik zelf wil bepalen of en hoeveel ik spaar	196
7. Omdat ik zelf wil bepalen of ik maatregelen wil treffen tegen de risico's 115 die ik loop	
8. Omdat ik dan bijdraag aan de pensioenen van anderen	107
9. Omdat de premie die ik betaal waarschijnlijk niet in overeenstemming 287 is met het pensioen dat ik ervoor terugkrijg	
10. Omdat ik een beter rendement kan halen op mijn 124 spaargeld/beleggingen als ik zelf spaar	
11. Ander argument, namelijk	24
12. Geen enkel argument	43
13. Geen mening/weet niet	84
Total number of responses	1047

17. De voor- en nadelen afwegende, vindt u verplicht pensioensparen een goede zaak of een slechte zaak?

Answers	N
1. Goede zaak	768
2. Slechte zaak	138

	3. Geen mening	141
	Total number of responses	1047
18.	Stel dat u verplicht bent pensioen op te bouwen bij een pensioenfonds, welke van onderstaande fondsen zou dan uw voorkeur hebben? (meerdere antwoorden mogelijk)	
	Answers (alleen werknemers)	N
	1. Een pensioenfonds met alle werknemers in mijn bedrijf	239
	2. Een pensioenfonds met alle werknemers in mijn beroep	156
	3. Een pensioenfonds met alle werknemers in mijn bedrijfstak	243
	4. Een pensioenfonds met alle werknemers en zelfstandigen in mijn 96 bedrijfstak	
	5. Een pensioenfonds met werknemers die net als ik man/vrouw zijn	41
	6. Een pensioenfonds met werknemers die ongeveer even oud zijn als ik	58
	7. Een pensioenfonds met werknemers die hetzelfde opleidingsniveau 53 hebben als ik	
	8. Een pensioenfonds met werknemers die net als ik alleenstaand/ 28 samenwonend zijn	
	9. Geen voorkeur	272
	Total number of responses	922
19.	Voor welk pensioenfonds zou u dan kiezen?	
	Answers (alleen werknemers met meer meerdere antwoorden bij vraag 18)	N
	1. Een pensioenfonds met alle werknemers in mijn bedrijf	33
	2. Een pensioenfonds met alle werknemers in mijn beroep	26
	3. Een pensioenfonds met alle werknemers in mijn bedrijfstak	47
	4. Een pensioenfonds met alle werknemers en zelfstandigen in mijn 15 bedrijfstak	
	5. Een pensioenfonds met werknemers die net als ik man/vrouw zijn	4
	6. Een pensioenfonds met werknemers die ongeveer even oud zijn als ik	18
	7. Een pensioenfonds met werknemers die hetzelfde opleidingsniveau 11 hebben als ik	
	8. Een pensioenfonds met werknemers die net als ik alleenstaand/ 4 samenwonend zijn	
	9. Geen voorkeur	9
	Total number of responses	167
20.	Waarom kiest u voor dit pensioenfonds? (meerdere antwoorden mogelijk)	
	Answers (alleen werknemers met een voorkeur bij vraag 18)	N
	1. Ik loop minder risico dat ik meebetaal aan pensioenen van mensen die 132 niet op mij lijken	
	2. Ik loop minder risico dat ik meebetaal aan pensioenen van mensen 79 waarmee ik mij niet verbonden voel	
	3. Ik heb dan meer kans dat mijn pensioen in overeenstemming is met de 286	

	premie die ik betaal	
4.	Ik denk dat het goed is om met zoveel mogelijk mensen de risico's te 192 delen	
5.	Ik wil niet naar een andere pensioenfondsen als ik verander van 81 werkring	
6.	Ik zit nu ook in zo'n pensioenfondsen en dat bevalt goed	122
7.	Andere redenen, namelijk	3
	Total number of responses	650
21.	Stel dat u zelf een pensioenfondsen mocht kiezen, vindt u verplicht pensioensparen dan wel een goede zaak?	
	Answers (alleen werknemers die bij vraag 17 slechte zaak of geen mening hebben geantwoord)	N
1.	Ja	49
2.	Nee, ik wil niet verplicht sparen voor mijn pensioen	109
3.	Weet niet	69
	Total number of responses	227
22.	Stel dat u verplicht bent pensioen op te bouwen bij een pensioenfondsen, welke van onderstaande fondsen zou dan uw voorkeur hebben? (meerdere antwoorden mogelijk)	
	Answers (alleen zelfstandigen)	N
1.	Een pensioenfondsen met alle zelfstandigen in mijn beroep	39
2.	Een pensioenfondsen met alle werknemers en zelfstandigen in mijn 29 beroep	
3.	Een pensioenfondsen met zelfstandigen die net als ik man/vrouw zijn	9
4.	Een pensioenfondsen met zelfstandigen die ongeveer even oud zijn als ik	10
5.	Een pensioenfondsen met zelfstandigen die hetzelfde opleidingsniveau 9 hebben als ik	
6.	Een pensioenfondsen met zelfstandigen die net als ik alleenstaand/ 2 samenwonend zijn	
7.	Geen voorkeur	48
	Total number of responses	125
23.	Voor welk pensioenfondsen zou u dan kiezen?	
	Answers (alleen zelfstandigen met meerdere antwoorden bij vraag 22)	N
1.	Een pensioenfondsen met alle zelfstandigen in mijn beroep	3
2.	Een pensioenfondsen met alle werknemers en zelfstandigen in mijn 3 beroep	
3.	Een pensioenfondsen met zelfstandigen die net als ik man/vrouw zijn	0
4.	Een pensioenfondsen met zelfstandigen die ongeveer even oud zijn als ik	1
5.	Een pensioenfondsen met zelfstandigen die hetzelfde opleidingsniveau 4 hebben als ik	
6.	Een pensioenfondsen met zelfstandigen die net als ik alleenstaand/ 0	

	samenwonend zijn	
	7. Geen voorkeur	2
	Total number of responses	13
24.	Waarom kiest u voor dit pensioenfonds? (meerdere antwoorden mogelijk)	
	Answers (alleen zelfstandigen met een voorkeur bij vraag 22)	N
	1. Ik loop minder risico dat ik meebetaal aan pensioenen van mensen die 13 niet op mij lijken	
	2. Ik loop minder risico dat ik meebetaal aan pensioenen van mensen 7 waarmee ik mij niet verbonden voel	
	3. Ik heb dan meer kans dat mijn pensioen in overeenstemming is met de 39 premie die ik betaal	
	4. Ik denk dat het goed is om met zoveel mogelijk mensen de risico's te 26 delen	
	5. Ik wil niet naar een andere pensioenfonds als ik verander van 11 werkring	
	6. Ik zit nu ook in zo'n pensioenfonds en dat bevalt goed	2
	7. Andere reden, namelijk	0
	Total number of responses	77
25.	Stel dat u zelf een pensioenfonds mocht kiezen, vindt u verplicht pensioensparen dan wel een goede zaak?	
	Answers (alleen zelfstandigen die bij vraag 17 slechte zaak of geen mening hebben geantwoord)	N
	1. Ja	7
	2. Nee, ik wil niet verplicht sparen voor mijn pensioen	35
	3. Weet niet	10
	Total number of responses	52
26.	Spaart u op een of meerdere van onderstaande manieren voor uw pensioen? (meerdere antwoorden mogelijk)	
	Answers	N
	1. Nee	324
	2. Nog niet, maar ik ben wel van plan dit te gaan doen	173
	3. Ja, ik doe aan banksparen	245
	4. Ja, ik heb een lijfrenteverzekering	213
	5. Ja, ik gebruik de waarde van mijn huis als pensioen	167
	6. Ja, ik gebruik de waarde van mijn bedrijf als pensioen	24
	7. Ja, ik spaar op een andere manier, namelijk:	57
	Total number of responses	1047
27.	Hoe kundig vindt u zichzelf op financieel gebied?	
	Answers	N

1. Niet kundig	160
2. Enigszins kundig	564
3. Kundig	277
4. Zeer kundig	46
Total number of responses	1047

28. Doet u voor een van deze organisaties of activiteiten onbetaald vrijwilligerswerk? (meerdere antwoorden mogelijk)

Answers	N
1. Zorg voor ouderen, zieken of gehandicapten	127
2. Gezondheidszorgorganisaties (bv de Hartstichting)	43
3. Religieuze of kerkelijke organisatie	77
4. Onderwijs, kunst, muziek of culturele activiteiten	59
5. Vakbonden	21
6. Politieke partij of groeperingen	29
7. Lokale activiteiten op het gebied van armoede, werkgelegenheid, 21 huisvesting, rassenongelijkheid	21
8. Ontwikkelingsproblemen in de Derde Wereld of mensenrechten	17
9. Natuurbescherming, milieuzorg, dierenbescherming	26
10. Beroepsvereniging, beroepsorganisatie	15
11. Jeugdwerk (bv. padvinderij, gidsen, jongerenclubs)	26
12. Sport of recreatie	121
13. Vrouwengroepen	13
14. Vredesbeweging	5
15. Andere groepen	44
16. Ik weet het niet	11
17. Geen van deze	620
Total number of responses	1047

29. Doneert u geld aan een van de volgende organisaties (meerdere antwoorden mogelijk)

Answers	N
1. Zorg voor ouderen, zieken of gehandicapten	127
2. Gezondheidszorgorganisaties (bv de Hartstichting)	324
3. Religieuze of kerkelijke organisatie	117
4. Onderwijs, kunst, muziek of culturele activiteiten	65
5. Vakbonden	68
6. Politieke partij of groeperingen	38
7. Lokale activiteiten op het gebied van armoede, werkgelegenheid, 48 huisvesting, rassenongelijkheid	48
8. Ontwikkelingsproblemen in de Derde Wereld of mensenrechten	135
9. Natuurbescherming, milieuzorg, dierenbescherming	252

10. Beroepsvereniging, beroepsorganisatie	35
11. Jeugdwerk (bv. padvinderij, gidsen, jongerenclubs)	46
12. Sport of recreatie	81
13. Vrouwengroepen	13
14. Vredesbeweging	26
15. Andere groepen	85
16. Ik weet het niet	27
17. Geen van deze	389
Total number of responses	1047

30.	Bent u voorstander van het verkleinen van inkomensverschillen in Nederland?	
	Answers	N
	1. Ja	562
	2. Nee	310
	3. Geen mening	175
	Total number of responses	1047

31.	Hoe zou u over het algemeen uw gezondheid noemen?	
	Answers	N
	1. Slecht	4
	2. Matig	119
	3. Goed	641
	4. Zeer goed	221
	5. Uitstekend	62
	Total number of responses	1047

einde. U bent aan het einde van de vragenlijst gekomen. Hartelijk dank voor uw medewerking. Mocht u nog vragen of opmerkingen hebben, dan kunt u die hier kwijt.

seo economisch onderzoek

Roetersstraat 29 . 1018 WB Amsterdam . T (+31) 20 525 16 30 . F (+31) 20 525 16 86 . www.seo.nl